

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2020

Lucie Petrová

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Uplatnění alternativních pedagogických forem v prostředí lesní mateřské
školy**

Lucie Petrová

Bakalářská práce

2020

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lucie Petrová**
Osobní číslo: **H17258**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Téma práce: **Uplatnění alternativních pedagogických forem v prostředí lesní mateřské školy**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Tato bakalářská práce se bude skládat ze tří částí. První část bude spíše obecná a měla by se zaměřovat na fenomén lesních mateřských škol jako takových. Hlavním cílem této části bude popsat historii lesních mateřských škol, zjistit, proč vznikají, když existuje mnoho tradičních mateřských škol, kdy se dostaly do Čech a kolik jich je dnes.

Druhá část by měla zkoumat vybrané regiony (okresy Kutná Hora, Kolín, Pardubice a Hradec Králové). Cílem bude navštívit lesní mateřské školy zmíněných okresů, zaměřit se na jejich fungování, a zvláště pak na motivaci pedagogických pracovníků těchto institucí. Objektem zkoumání budou také alternativní pedagogické formy využívané zde, například skupinová činnost, volná hra, tvořivost nebo koncentrace na přírodní materiály.

Třetí část bude částí výzkumnou. Výzkumný soubor vytvoří pedagogičtí pracovníci z vybraných lesních mateřských škol. Výzkumné šetření bude mít kvalitativní výzkumný charakter a ke sběru dat bude využita kombinace metod dotazníku a rozhovoru. Cílem výzkumu bude popsat motivaci pedagogických pracovníků k práci v lesních mateřských školách.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- CORNELL, Joseph Bharat. *Objevujeme přírodu: učení hrou a prožitkem*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0145-8.
- HEDERER, Josef a Hildegard SCHMIDBAUER. *Les a praktická ekologická výchova v mateřských školách*. Praha: Pražské ekologické centrum, 1996. ISBN 80-901377-0-9.
- HESKOVÁ, Marie. *Vývoj vztahu člověka a přírody*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. ISBN 978-80-87472-29-3.
- HORKÁ, Hana. *Teorie a metodika ekologické výchovy*. Brno: Paido, 1996. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-33-8.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- JEŘÁBKOVÁ, Blanka. *Mateřská škola jako životní prostor*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0830-X.
- LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1149-5.
- PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.
- PRŮCHA, Jan. *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-323-5.
- ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-537-1.

Vedoucí bakalářské práce: **prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2020**

L.S.

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 29. listopadu 2019

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na mojí práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 20.4. 2020

Lucie Petrová

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Prof. PhDr. Karlu Rýdlovi CSc., vedoucímu své bakalářské práce za cenné rady a odborný dohled. Velké díky také patří všem pedagogům z vybraných lesních mateřských škol, kteří se podíleli na vyplňování dotazníků a věnovali mi svůj čas při návštěvě těchto institucí. Zvláštní poděkování patří pedagožkám působícím v Lesním klubu Perníček, z. s. Pardubice, které souhlasily s rozhovorem a odpověděly na všechny mé otázky.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá tématem lesních mateřských škol. Teoretická část se okrajově věnuje několika typům alternativního vzdělávání a dále se zaměřuje přímo na lesní mateřské školy. Hlavním cílem této části je shrnout základní charakteristiku těchto institucí, popsat jejich historii a členění. Další kapitoly jsou věnovány samotnému provozu lesních mateřských škol, jejich zázemí a vybavení. Praktická část této bakalářské práce má za úkol popsat a analyzovat motivaci pedagogických pracovníků působících ve vybraných lesních mateřských školách. Výzkumná část práce využívá metody dotazníku a strukturovaného hloubkového rozhovoru s otevřenými otázkami. Strukturované rozhovory slouží k prohloubení a obohacení dotazníků.

KLÍČOVÁ SLOVA

Lesní mateřská škola, dítě, alternativní pedagogika, předškolní vzdělávání, venkovní prostředí.

TITLE

Effectiveness of Alternative Education Approaches in Forest Kindergarten

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the topics of forest nurseries. In the theoretical part there are described the types of alternative pre-school education and this part also specifically focuses on forest nurseries. The main aim of this part is to summarize and characterize this kind of institutions, describe its history and structure. The main aim of the practical part of this thesis is to describe and analyze the motivation of teachers who work in chosen forest nurseries. There are also discussed the positive and negative aspects of forest nurseries. Research part of the thesis consists of questionnaire and deep interviews with open questions. Structured interviews use to extend the results of questionnaire.

KEY WORDS

Forest nursery, child, alternative education, pre-school education, outdoor environment.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 POČÁTKY ALTERNATIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	10
1.1 ALTERNATIVNÍ ŠKOLY	10
1.1.1 Waldorfské školy	11
1.1.2 Školy Montessori	12
1.1.3 Daltonské školy.....	12
1.1.4 Freinetovské školy	13
1.1.5 Jenský plán.....	14
1.2 ALTERNATIVNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY V SOUČASNÉ ČESKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE	14
1.2.1 Program Začít spolu (Step by Step).....	15
1.2.2 Mateřská škola podporující zdraví (Zdravá škola)	15
1.2.3 Integrovaná tematická výuka	16
1.2.4 Dětské skupiny.....	16
2 LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	17
2.1 Základní charakteristika LMŠ.....	17
2.2 Příroda a její působení na tělesný a duševní vývoj dítěte	18
3 HISTORIE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	19
4 DĚLENÍ LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL.....	22
4.1 Samostatná LMŠ	22
4.2 Lesní třída při mateřské škole	22
5 DIDAKTIKA LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL.....	23
6 PROVOZNÍ PODMÍNKY	24
7 ZÁZEMÍ V LMŠ	24
7.1 Vybavení zázemí LMŠ.....	25

8	STRAVOVÁNÍ V LMŠ	25
1	Výzkumné šetření	27
1.1	Cíl praktické části	27
1.2	Stanovení výzkumného problému	27
1.3	Metoda sběru dat	28
1.4	Popis zkoumaného vzorku	28
1.5	Popis průzkumu	28
1.6	Vyhodnocení dotazníků	29
1.7	Zhodnocení výsledků dotazníku	41
2	Výzkumné šetření – rozhovory	42
2.1	Výběr dotazovaných	42
2.2	Jednotlivé rozhovory	43
2.3	Zhodnocení rozhovorů	49
2.4	Stanovení teorie založené na výsledcích výzkumu	51
	ZÁVĚR	52
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	55
	SEZNAM GRAFŮ	57
	PŘÍLOHY	58

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce jsou lesní mateřské školy a jejich vliv na děti v předškolním věku. Alternativní instituce jsou v současné době velmi populární a ze strany rodičů se těší značné oblibě. Mnoho rodičů si v dnešní moderní době uvědomuje upozadování přírodní složky v životě dítěte, a proto se přiklánějí právě k alternativním lesním institucím. Lesní mateřské školy nabízejí dětem neomezený pobyt v přírodě a možnost poznávat a učit se nové věci na vlastní kůži prostřednictvím všech smyslů.

Většina vzdělávacích institucí dnes funguje v uzavřených budovách, děti tak tráví školní část dne ve třídě nebo v herně a po příchodu ze školy nebo ze školky tráví většinou čas doma. Dnešní doba je hektická a uspěchaná a naše společnost často zapomíná na rozmanité možnosti, které nám příroda poskytuje, a hlavně na pozitivní vliv, který má na vývoj dětí. Lesní mateřské školy se svou koncepcí hlásí právě k návratu k přírodě a snaží se děti přirozeně vést k lásce a k péči o přírodu. Klíčovou složkou jsou pedagogičtí pracovníci, kteří si často nechávají říkat lesní průvodci a kteří se svůj zájem o přírodu a životní prostředí snaží přenést na děti. Tato práce je zaměřena právě na pedagogy z lesních mateřských škol a snaží se analyzovat jejich motivaci k práci právě zde. Mě samotnou koncepcí lesních institucí velmi zaujal a zajímá mě, jakým způsobem fungují. Lákají mě také z toho důvodu, že se jedná o poměrně nové alternativní instituce, které ještě nejsou úplně přesně prozkoumané a popsány.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, přičemž teoretická část si klade za cíl obecně popsat lesní mateřské školy, jejich historii, klasifikaci a provozní podmínky a cílem praktické části je popsat motivaci pedagogických pracovníků k práci v lesních mateřských školách.

Teoretická část je rozdělena do osmi kapitol. První kapitola pojednává o konkrétních alternativních školách a dále pak o alternativních vzdělávacích programech, které jsou v českých mateřských školách uplatňovány celkem nově. Tato kapitola se tedy zaměřuje na alternativní vzdělávání a snaží se přiblížit jeho vývoj vedle vzdělávání tradičního. Nechybí zde ani zmínka o významných pedagogických reformátorech, kteří svými názory a myšlenkovými proudy zapříchili vznik prvních alternativních institucí. V jednotlivých podkapitolách jsou zde přiblíženy waldorfské, daltonské a Montessori školy, dále pak freinetovské školy a jenský plán. Co se týče alternativních vzdělávacích programů, je zde popsán program Začít spolu, program Zdravá škola a posledním bodem první kapitoly

teoretické části jsou dětské skupiny. Všechny výše zmíněné instituce jsou stručně charakterizovány a nechybí zde ani nástin okolností jejich vzniku.

Druhá kapitola se již zaměřuje přímo na lesní mateřské školy a snaží se shrnout jejich základní charakteristiku. Tato kapitola podává ucelený profil lesních mateřských škol a vyjmenovává jejich společné znaky. Dále je zde také zdůrazňována důležitost přírody na zdravý duševní a fyzický rozvoj dítěte. Třetí kapitola pojednává o historii lesních mateřských škol a popisuje začátky tohoto alternativního směru jak v naší zemi, tak i v zahraničí. Jsou zde zmíněna také významná jména, která stála u zrodu LMŠ. Další kapitola se zabývá dělením lesních mateřských škol. Cílem této kapitoly je jednotlivé typy LMŠ popsat a zdůraznit jejich odlišnosti. Pátá kapitola je zaměřena na didaktiku lesních mateřských škol, popisuje teorii vzdělávání, která je v těchto institucích uplatňovaná. Je zde zmíněna také Asociace lesních mateřských škol, která je klíčová pro seskupování LMŠ v České republice. Šestá kapitola pojednává o provozních podmínkách a vysvětluje rozdíly mezi polodenním a celodenním provozem mateřské školy a na časových možnostech, které tyto provozy nabízejí. Poslední dvě kapitoly teoretické části se zaměřují na zázemí a na stravování, které LMŠ poskytují. Každá lesní mateřská škola je zcela jedinečná, a proto i vnitřní provoz jednotlivých školek bude odlišný, existuje však několik společných znaků, které jsou typické právě pro zázemí a možnosti stravování obecně ve většině LMŠ, a tyto znaky vyjmenovávají právě poslední dvě kapitoly.

Praktická část práce je založena na kvalitativním dotazníkovém šetření, které bylo provedeno na vzorku respondentů, jimiž jsou vyučující v několika lesních mateřských školách. Z dotazníkového šetření budou zkoumány pozitivní a negativní aspekty práce v lesní mateřské škole a dále bude analyzována motivace pedagogických pracovníků. Výsledky dotazníku budou zobecněny a za použití metody dedukce budou charakterizovány klíčové výsledky. Další součástí praktické části představují hloubkové rozhovory s pedagogickými pracovníky z lesních mateřských školek, kteří budou vybráni na základě výsledků dotazníku. V hloubkových rozhovorech bude ještě konkrétněji rozebírána motivace vyučujících v lesních mateřských školách v porovnání s klasickými mateřskými školami. Hloubkové rozhovory se budou také soustředit na případné problémy, kterým lesní mateřské školy musí čelit. Na závěr budou shrnuty výsledky dotazníkového šetření i hloubkových rozhovorů a budou obecně formulovány pozitivní a negativní stránky lesních mateřských škol z pohledu vyučujících a v neposlední řadě bude popsána jejich motivace.

TEORETICKÁ ČÁST

1 POČÁTKY ALTERNATIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Ve sféře vzdělávání můžeme pojem „alternativní“ chápat jako určitý odklon od hlavního vzdělávacího proudu, jsou zde patrné rozdíly ve způsobu a organizaci výuky, ve zřizování jednotlivých institucí a v osobitosti vzdělávacích obsahů.¹

Vznik alternativních škol lze připsat nekonečným snahám lidské civilizace o zdokonalení a inovování toho, co již bylo vytvořeno, v tomto případě se jedná o vzdělávací instituce. Jakmile se některé typy škol upevnily, získaly stabilitu a staly se tím pádem školami tradičními, začaly se rodit i tendence, snažící se tento stav změnit.²

První čistě alternativní instituce byly zakládány na přelomu 19. a 20. století, charakteristické jsou pro ně humanistické přístupy a úcta k individuálnímu duchu každého dítěte. Ke vzniku těchto škol neodmyslitelně patří reformní pedagogické hnutí a s ním i jeho hlavní představitelé, Rudolf Steiner, Maria Montessori, Celestin Freinet, Helen Parkhurst nebo Peter Petersen. Vývoj alternativních škol byl pozastaven v důsledku druhé světové války. Po roce 1948 se v Československu pedagogika a školství řídily podle plánu jednotné školy, alternativní školy zde nefungovaly a až po roce 1989 se pomalu rozvíjel potenciál pro zavedení alternativních pedagogických proudů i u nás.³

1.1 ALTERNATIVNÍ ŠKOLY

Charakteristické pro alternativní školy je, že se snaží postupovat odlišně od klasických škol. Tyto odlišnosti jsou patrné v cílech i obsahu vzdělávání, také v metodách a organizačních formách vyučování. Některé prvky alternativních škol se postupně přenášejí i do škol klasických. Pro většinu alternativních škol platí několik společných znaků. K těmto znakům patří například pozitivní vztah mezi žákem a učitelem, který je klíčový pro vzájemnou spolupráci. Škola je ve spojení s rodinou. Dítě je vedeno k aktivnímu zapojování do vyučování. Dítě se může samo rozhodnout, jakými činnostmi chce naplnit svůj školní čas a díky tomu se u něj rozvíjí odpovědnost za jeho činy.

¹PRŮCHA, Jan. *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-323-5. s. 127.

²PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-584-9. s. 27.

³PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s. 127.

Prostředí alternativních institucí je mnohdy od tradičních škol odlišné svým vybavením neobvyklým uspořádáním prostoru. Mezi alternativní školy, které se vyvinuly z původních reformních škol během 20. století, patří waldorfská škola, Montessori škola, freinetovská škola, jenská škola a daltonská škola.⁴

1.1.1 Waldorfské školy

Waldorfské školy jsou považovány za jednu z nejznámějších alternativ v oblasti vzdělávání. Tyto instituce fungují na základě pedagogického a filozofického systému Rudolfa Steinera (1861-1925). První waldorfská škola vznikla v roce 1919 ve Stuttgartu na popud ředitele továrny Waldorf Astoria a byla určena pro děti zaměstnanců.⁵ Školy waldorfského typu patří k vůbec prvním alternativám v oblasti vzdělávání. Nejprve začaly vznikat základní školy a později se díky nim vyvinuly i mateřské školy. Tyto mateřské školy spadají dnes pod Asociaci waldorfských mateřských škol, která organizuje také kurzy pro vzdělávání učitelů.⁶ V naší zemi se vyskytuje deset waldorfských mateřských škol, dvě z nich se nacházejí v Praze a ostatní v Brně, Českých Budějovicích, Písku, Příbrami, Rovensku pod Troskami, Semilech, Slušticích a v Turnově.⁷ Waldorfská pedagogika je založena na myšlence antroposofie, se kterou přišel otec waldorfských škol, Rudolf Steiner. Obsahy vzdělávání a používané pedagogické metody jsou navrženy tak, aby respektovaly každé dítě se všemi jeho schopnostmi, specifiky a zákonitostmi vývoje. Důraz je zde kladen na smyslové vnímání. Prostředí, ve kterém se dítě pohybuje, by ho mělo nabádat k tvořivé hře a svobodnému přirozenému jednání.⁸

Hlavní princip, který je uplatňován ve waldorfských mateřských školách je nápodoba. Dítě proniká do světa dospělých tím, že dospělé napodobuje, v mateřských školách je předmětem nápodoby vychovatel, ten působí pouze svým příkladem bez zbytečného poučování. V okolí dítěte by se nemělo nacházet nic, co dítě nemůže napodobit. S dětmi se vykonávají běžné domácí činnosti, do kterých se všichni pozvolna začleňují. Vychovatelé v mateřské škole si zakládají na individuálním přístupu ke každému dítěti a výchovné

⁴STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 9788087517222. s. 193.

⁵OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8. s. 43.

⁶ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4. s. 23.

⁷Waldorfské mateřské školy v České republice. *Asociace waldorfských mateřských škol* [online]. 2019 [cit. 28.12.2019]. Dostupné z: <http://www.awms.cz/waldorfske-skolky-cr>.

⁸PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s. 127.

působení by mělo fungovat v souladu s výchovou v rodině dítěte, pro tuto skutečnost je stěžejní vzájemná komunikace mezi rodiči a mateřskou školou.⁹

1.1.2 Školy Montessori

K nejznámějším a nejnápaditějším alternativním systémům bezpochyby náleží předškolní výchova podle Marie Montessori (1870-1952). Základem její pedagogiky je svobodná volná činnost dítěte. Podle tohoto principu si každé dítě samo zvolí oblast, v jaké chce pracovat, vybere si materiál, který bude potřebovat, najde si místo, kde bude danou činnost vykonávat a také si samo určí, zda bude pracovat samo, ve dvojici či ve skupině. Svoboda v Montessori zařízeních ovšem neznamená, že si dítě dělá, co chce a náhodně střídá různé činnosti, aniž by kteroukoli z nich dokončilo nebo že nedělá nic. Pedagog v Montessori instituci neuplatňuje příkazy, ale využívá své pedagogické schopnosti, aby dítěti pomohl s výběrem zajímavé a prospěšné činnosti. Dítě je tak pozvolna a nenuceně vedeno k odpovědnosti a samostatnosti a pedagog zasahuje pouze v případech, kdy se dítě samo nedokáže rozhodnout.¹⁰ Alternativní školy Montessori získaly svůj název podle zakladatelky, italské lékařky Marie Montessori. Ve své koncepci se zaměřuje na to, jaký vliv mají vhodné výchovné stimuly na rozvoj dítěte, podle Montessori je na tyto stimuly dítě nejcitlivější v tzv. senzitivní fázi života. K tomu je zapotřebí speciálních učebních pomůcek.¹¹

Tento alternativní směr se dostal do českého předškolního vzdělávacího systému po roce 1989, o rok později vzniklo občanské sdružení s názvem Společnost Montessori.¹² Dnes zastřešuje celkem 147 institucí, z čehož 117 jsou instituce předškolní, 113 těchto institucí je určeno pro děti od 3 do 6 let.¹³

1.1.3 Daltonské školy

Daltonská škola, nebo též Daltonský plán, je vzdělávací koncepce, kterou v roce 1919 ve městě Dalton založila americká pedagožka a reformátorka Helen Parkhurstová.¹⁴ Základním znakem daltonských škol je zrušení vyučovacích hodin. Každý žák pravidelně

⁹ OPRAVILOVÁ, Eva. c. d., 2016. s. 42.

¹⁰ Tamtéž, s.43.

¹¹ PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s. 128.

¹² Tamtéž.

¹³ Školy, školky a ostatní zařízení s Montessori výukou - Montessoricr. *Montessori ČR - Montessoricr* [online]. 2019 [cit. 28.12.2019]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/skoly-a-skolky/mapa-a-vizitky>.

¹⁴ PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s.128.

dostává v rámci jednotlivých předmětů program, podle kterého se řídí celý následující měsíc. S tímto programem pracují žáci samostatně, ke skupinové výuce dochází jen v předmětech tělesné, hudební a výtvarné výchovy, nebo při ručních pracích. Na konci každého měsíce žáci odevzdávají splněné úkoly a jsou vyzkoušeni. Pokud žák v předmětu neuspěje, tak nepropadá, ale nemůže pokračovat dál.¹⁵ Školy praktikující tuto alternativu kladou důraz na tři základní principy, jsou jimi samostatnost, spolupráce, svoboda a odpovědnost. Svobodu lze spatřovat v tom, že žáci se věnují tématům, které si samy zvolí a postupují vlastním tempem. Pokud něčemu nerozumí a potřebují poradit, domluví se na individuální konzultaci s učitelem. Učitel v daltonské škole se věnuje pouze jednomu předmětu, ve kterém poskytuje žákům odborné rady. Každý učitel má k dispozici odbornou pracovnu, která je vybavená vším, co může k výuce svého předmětu potřebovat.¹⁶

Kritici daltonského plánu poukazují na nedostatečný důraz na opakování látky a také na skutečnost, že daltonský plán se až příliš spoléhá na samostatnou aktivitu žáků, ve které převládá knižní vzdělávání.¹⁷

V roce 1996 byla založena Asociace českých daltonských škol, ta se v říjnu roku 2013 přetransformovala na občanské sdružení Czech Dalton.¹⁸ Pod toto sdružení dnes spadají dvě mateřské školy a šest mateřských škol fungujících společně se základními školami.¹⁹ Všechny tyto školy jsou školami veřejnými. Členství v občanském sdružení Czech Dalton je podmíněno školením a doporučením metodika.²⁰

1.1.4 Freinetovské školy

Zakladatelem této alternativy je francouzský učitel Celestin Freinet (1896-1966). Tradiční školy považoval za jakési školní kasárny, kde se záměrně potlačuje aktivita a svobodná vůle žáků. Charakteristickým znakem freinetovské školy je školní tiskárna. Žáci společně se svými učiteli tisknou školní časopis, mohou si dopisovat s žáky z jiných škol, tisknou si výukové texty a učební plány. Školní třída není pouze místnost plná lavic a židlí, ale je pojata spíše jako pracovní ateliér. Žáci jsou vedeni k manuálním tvořivým pracím. Škola se však snaží uplatnit schopnosti svých žáků i mimo školní budovu, a proto pořádá

¹⁵ STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. c. d., 2011. s. 197.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s. 127-128.

¹⁹ O nás. *Czech Dalton*. [online]. 2019 [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <http://www.czechdalton.cz/o-nas/>.

²⁰ PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s. 127.

různé konference, exkurze, umělecké výstavy a technické kroužky.²¹ Práce je nedílnou součástí freinetovy pedagogiky, která se jí pokouší ukotvit v centru dětské aktivity. Cílem je, aby děti nebraly práci jako nucenou činnost, která je nebaví, ale jako činnost, díky které se mohou dále rozvíjet a pracovat na sobě.²²

1.1.5 Jenský plán

Zakladatelem této alternativy je vysokoškolský pedagog Peter Petersen (1884-1952), který ve dvacátých letech 20. století vedl pokusnou školu působící při univerzitě v Jeně.²³ Petersen na tradičních školách kritizoval formální rozdělení žáků do tříd, klasifikaci a chybějící spolupráci mezi školou a rodinou. Z těchto důvodů nejsou děti rozděleny do klasických tříd, ale do kmenových skupin podle věku.²⁴ Školní docházka začíná šestým a končí šestnáctým rokem dítěte a Petersen ji rozdělil právě do čtyř věkových skupin. Každá skupina má jasně daný týdenní plán učiva, podle kterého postupuje a který nahrazuje klasický rozvrh hodin. Učivo není součástí vyučovacích předmětů a není rozděleno do vyučovacích hodin, ale do kurzů, povinných i volitelných, které respektují věkové možnosti a tempo žáků. Žáci nejsou klasifikováni pomocí známek jako v běžných školách, ale hodnocení zde probíhá slovní charakteristikou, díky které učitel vystihne práci a snahu žáka.²⁵

1.2 ALTERNATIVNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY V SOUČASNÉ ČESKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE

Mateřské školy v naší zemi se po roce 1989 snažily najít nové způsoby, díky kterým by se lépe přizpůsobily požadavkům společnosti.

V České republice stojí na úrovni mateřské školy, obou stupňů základní školy a střední školy waldorfská škola, škola Marie Montessori a daltonská škola. Své místo v oblasti alternativního vzdělávání však mají i programy, které se vyvinuly v posledních desetiletích. Koncepce těchto programů je založena na zkušenostech reformních škol a na nejnovějších poznatcích z oblasti psychologie, pedagogiky a neurologie. V naší zemi se mezi tyto

²¹ MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Praha: Informatorium, 2014. ISBN 978-80-7333-107-8. s. 281-282.

²² RÝDL, Karel. *Alternativní pedagogické hnutí v současné společnosti*. Brno: M. Zeman, 1994. ISBN 80-900035-8-3. s. 42.

²³ STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. c. d., 2011. s.196.

²⁴ MUSIL, Roman. c. d., 2014. s. 282.

²⁵ STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. c. d., 2011. s.196.

programy řadí projekt Začít spolu, Zdravá škola a Integrovaná tematická výuka. Mnohé z těchto programů fungují na bázi spojení více alternativních směrů v jedné instituci.

1.2.1 Program Začít spolu (Step by Step)

Tento program začal vznikat na přelomu 80. a 90. let 20. století v New Yorku. Základ programu vytvořily nové poznatky o lidském mozku a o procesech učení. V naší zemi zahájil tento program svou činnost v září roku 1994 pod názvem Začít spolu (ZaS). Vzdělávací plán Začít spolu vnesl do našich mateřských škol nové elementy, například individuální přístup ke každému dítěti s důrazem na jeho osobní rozvoj a respekt k jeho vývojovým dispozicím. Dalším znakem je inkluze dětí se specifickými potřebami, sem patří například děti nadprůměrně inteligentní a talentované, děti s hendikepem nebo děti odlišných národností. Významným znakem je také podnětné prostředí, třída je dělena na centra aktivit a ta jsou obohacena různými výukovými pomůckami a samotnými výtvary dětí. Alternativní program ZaS také přichází s osobitými formami hodnocení a učí děti hodnotit samy sebe (tzv. sebehodnocení), využívá k tomu portfolio a individuální vzdělávací program. Sebehodnocení u dětí podporuje jejich motivaci k aktivnímu a svobodnému učení, následkem čehož se dítě nenásilnou formou učí přebírat odpovědnost za své výsledky. Neméně důležitým znakem je také partnerství mezi školou, rodinou a širší společností se záměrem vytvořit vzdělávací model vyhovující potřebám „otevřené společnosti.“²⁶

1.2.2 Mateřská škola podporující zdraví (Zdravá škola)

Zdravá škola je projekt, jehož realizace náleží Světové zdravotnické organizaci (WHO), Evropské unii a Radě Evropy. V naší zemi se první snahy o intenzivnější zapojení zdraví do pedagogiky pojí se jménem učitele a spisovatele Eduarda Štorcha. Ten považoval zdraví za předpoklad pro kvalitní vzdělávání a výchovu.²⁷ V roce 1992 se v České republice začala rozvíjet národní síť škol podporujících zdraví (ŠPZ), která fungovala pod ochranou Státního zdravotního ústavu v Praze (SZÚ). Tato síť sdružovala jak mateřské, tak základní školy. Program podporující zdraví se stal v mateřských školách prostředkem, který včasné podnítil prevenci civilizačních chorob, závislostí a protisociálního chování. Původní program s názvem *Zdravá mateřská škola* kladl důraz na vytváření příznivých podmínek vzdělávání a

²⁶ PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s. 128-129.

²⁷ STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. c. d., 2011. s.198-199.

na jeho efektivitu. Mezi tyto podmínky patří například snaha pedagogů posilovat zdraví dětí, třídy čítající děti různého věku, rytmické uspořádání dne, zdravá a vyvážená životospráva, spontánní hra, podnětně bohaté prostředí, partnerský vztah mezi MŠ a rodiči a podobně. Síť mateřských škol podporujících zdraví se stále rozrůstá a jednotlivé školy spolu navzájem komunikují, spolupracují a předávají si nové zkušenosti.²⁸

1.2.3 Integrovaná tematická výuka

Za iniciátorku tohoto alternativního programu je považována Američanka Susan Kovalik. Své teze opírala o výzkumy mozku a čerpala také z vlastních zkušeností s nadanými dětmi. V naší zemi není tato alternativa tolik rozšířená. Výuka je realizována ve věkově heterogenních skupinách. Taková skupina je tvořena jak dětmi mateřské školy, tak dětmi prvního stupně základní školy, nejstarší tedy bývají děti pátého ročníku. Každá věková kategorie je obvykle zastoupena dvěma až třemi dětmi. Název Integrovaná tematická výuka vyplývá ze snahy integrovat všechny vyučovací předměty do jednoho bloku. Celoroční téma je rozděleno na menší celky, tedy na měsíční a týdenní podtémata. Cílem je pochopení učiva každého celku a jeho následná aplikace v praxi.²⁹

1.2.4 Dětské skupiny

Dětské skupiny nejsou přímo alternativní program a nelze je považovat ani za plnohodnotnou předškolní vzdělávací instituci, jedná se spíše o nový trend, který stojí na pomezí mateřské školy a neziskové organizace.

Dětské skupiny se věnují dětem od půl roku až do věku, kdy dítě zahajuje povinnou školní docházku. Co se týče jejich provozu, můžeme mluvit buď o malých skupinách (1 až 4 děti), středních skupinách (4 až 12 dětí), anebo o velkých skupinách (13 až 24 dětí). Velikost dětské skupiny je určující pro její další osud, odvozují se od ní totiž prostorové, personální a provozní potřeby. Důležitou podmínkou je skutečnost, že žádná dětská skupina nebude fungovat za účelem zisku. Všechny poplatky ze strany rodičů jsou investovány pouze na úhradu nákladů. Dětské skupiny nemusejí splňovat stejné podmínky, které splňují mateřské školy, a to z toho důvodu, že dětské skupiny nepatří mezi vzdělávací instituce. Po finanční stránce je zřízení dětských skupin méně nákladné než zřízení mateřských škol. Děti zde mohou trávit celý den nebo jen část dne podle časových možností rodičů. Provozovatelem se

²⁸ PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s. 129-130.

²⁹ STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. c. d., 2011. s.199.

může stát zaměstnavatel, vysoká škola nebo například nezisková organizace.³⁰ Dětské kluby můžeme chápat jako určitou reakci na nedostatek volných míst v mateřských školách. Dle mého názoru by dětské kluby měly být krajním řešením v případech, kdy rodiče nemají možnost umístit dítě do mateřské školy a nemohou s ním zůstat doma. Dětské skupiny poskytují spíše hlídání dětí, ale nikoli vzdělávání, které nabízí právě mateřské školy.

Všechny výše zmíněné alternativní instituce a vzdělávací programy jsem do své bakalářské práce zařadila z toho důvodu, že jejich pedagogické metody a formy, se mnohdy uplatňují právě v prostorách lesních mateřských škol, existují lesní mateřské školy, které do své teze zahrnuly například prvky Montessori pedagogiky, i když se nejedná přímo o Montessori instituci.

2 LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

2.1 Základní charakteristika LMŠ

Lesní mateřské školy lze zařadit mezi alternativní předškolní instituce. Charakteristickým znakem těchto institucí je snaha převést většinu aktivit dětí do venkovního prostředí a zajistit tak dětem program na čerstvém vzduchu. Jednou z výhod lesních mateřských škol je skutečnost, že disponují úspornějším provozem a nízkými zřizovacími náklady. Díky LMŠ jsou děti v každodenním intenzivním kontaktu s přírodou a vlastními silami rozvíjejí své dovednosti. Ve většině LMŠ je celkový počet dětí nižší, než v běžných MŠ a pohybují se v doprovodu alespoň dvou pedagogických pracovníků.³¹

Plánované aktivity pro děti jsou spojovány s aktuálním ročním obdobím. Díky vlastním zkušenostem a zážitkům jsou děti postupnou a přirozenou cestou obeznámeny s přírodními zákony, učí se vzájemné spolupráci ve skupině, zdokonalují své pozorovací schopnosti a také rozvíjejí svoji sebedůvěru. Lesní mateřské školy nabízí dětem jak výtvarné činnosti, tak i činnosti rozvíjející jemnou motoriku, řečové dovednosti a školní připravenost.³²

Základní profil LMŠ lze výstižně shrnout v několika bodech. Děti se pohybují venku během každého ročního období. Špatné počasí neexistuje, existuje pouze špatné oblečení. Typickým prostředím je zalesněná oblast, ve které se však nachází i zastřešená základna,

³⁰ PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s. 131-132.

³¹ VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškoly a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-537-1. s. 11-12.

³² KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Lesní a venkovní pedagogika: příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-451-8. s. 12.

kteřou lze příležitostně využít. Důležitá je mimo jiné i vzájemná komunikace mezi školkou a rodiči. LMŠ pracuje s dětmi v harmonii s aktuálním kurikulem pro předškolní instituce.³³

„Hlavní rozdíl lesních mateřských škol oproti mateřským školám hlavního proudu spočívá v tom, že děti společně s pedagogy tráví den ve volné přírodě, a to za každého počasí, pouze při extrémním počasí, které znemožňuje bezpečný pobyt dětí v přírodě, se omezuje na pobyt venku a využívá se tzv. zázemí lesní školy, například chata, týpí, jurta, maringotka apod.“³⁴

Od roku 2011 se lesní mateřské školy seskupují v Asociaci lesních mateřských škol. Současné lesní instituce dnes nejčastěji fungují jako spolky zřizené podle občanského zákoníku. ALMŠ se však pokouší své instituce legislativně ukotvit ve školském zákonu. V dubnu 2016 došlo ke schválení novely školského zákona, která lesní mateřské školy umisťuje do řetězce škol a poskytuje jim tím možnost vzdělávat předškolní děti v povinném posledním roce před nástupem na základní školu. Před schválením této novely disponovaly tímto právem pouze běžné mateřské školy.³⁵

2.2 Příroda a její působení na tělesný a duševní vývoj dítěte

Příroda v člověku upevňuje nejen psychickou a tělesnou odolnost, ale také manuální zručnost a obratnost. Mimo jiné příroda také pozitivně ovlivňuje citový, duševní a sociální vývoj dítěte. Pravidelný pobyt venku má příznivý vliv na imunitní systém a napomáhá v prevenci úrazů i onemocnění. Hra v přírodě v dětech podněcuje kreativitu a tvořivost, dále komunikační schopnosti a schopnost plánovat, ale i stejně důležité prvky, mezi které patří například sebevědomí, vytrvalost nebo schopnost soustředění. Venkovní prostředí je pestré a svou různorodostí děti vybízí k tvůrčím činnostem a k rozvoji fantazie. Děti se tak učí poznávat přírodu a svět kolem sebe všemi smysly.³⁶

Základní životní návyky se utváří v předškolním období dítěte. V tomto věku se formují základy praktické inteligence, vytrvalosti, zručnosti, tolerance a mimo jiné také schopnosti improvizace. Aby se všechny tyto schopnosti správně vyvíjely, je důležité, aby byl dítěti již od útlého věku dopřáván dostatek pohybu na čerstvém vzduchu. Pohyb ve volné přírodě pozitivně ovlivňuje zdravý růst dítěte. Díky častému a pravidelnému pobytu venku si

³³ VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. c. d., 2012. s.12.

³⁴ PRŮCHA, Jan. c. d., 2016 s. 133.

³⁵ PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s. 132.

³⁶ KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. c. d., 2010. s. 15-16.

dítě již v raném věku uvědomuje, že příroda tvoří nenahraditelnou část jeho života a okolního světa.³⁷

Lesní mateřské školy se snaží maximum nabízených aktivit přesunout do venkovního prostředí, nemusí se vždy jednat přímo o les, zahrada s členitým přírodním terénem a dostatečným množstvím podnětů je pro dítě stejně obohacující. Děti čerpají stále nové a nové poznatky prostřednictvím různých pedagogických metod, jako příklad je možno uvést metodu problémového učení, díky které se dítě učí samostatně uvažovat a přemýšlet nad daným problémem. Neodmyslitelnou součástí metod uplatňovaných nejen v lesních mateřských školách je také pozorování, dítě má v přírodě možnost na vlastní oči zkoumat okolní život, ať už se jedná o zvířata žijící ve volné přírodě nebo o rostliny a plodiny, které se často pěstují a udržují přímo v blízkosti zázemí lesní mateřské školy. Děti tak mohou každý den sledovat, jak rostlina kvete a roste a samy se učí pečovat o něco živého a mají pocit vlastní důležitosti a odpovědnosti.³⁸

Koncept lesní mateřské školy se snaží v dětech probudit zájem o přírodu, ovšem ne pouze v tom smyslu, že člověk může od přírody pouze brát, ale snaží se v dětech podnítit také starost o planetu Zemi a vůli k tomu ji chránit. Předškolní věk je pro dítě ideálním obdobím pro vštěpování a vytváření hodnot. Ochrana životního prostředí by mezi tyto hodnoty měla spadat.

3 HISTORIE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

Přestože lesní mateřské školy jsou ve sféře alternativního vzdělávání považovány za vcelku nový pedagogický směr, jejich základní teze je v podstatě založená na návratu k přírodě a na dlouhodobém pobytu venku. O důležitosti pohybu venku byli přesvědčeni již první čeští pedagogové. Jan Amos Komenský kladl důraz na pěstování pevného zdraví u dětí, děti by se podle něj měly pravidelně otužovat a měly by být vedeny k činnostem na čerstvém vzduchu. Klíčové je zachovat rovnováhu a posilovat u dítěte zdraví tělesné i duševní.³⁹

Další důležitou osobností, která stojí na samém počátku lesní pedagogiky je pedagogický reformátor Eduard Štorch. Ve své práci se pokoušel přesunout děti z uzavřených budov škol do přírody, pro tento účel vytvořil „Dětskou farmu“ na Libeňském ostrově v Praze. Eduard Štorch ve svých projektech čerpá především z vlastní učitelské praxe. Jako učitel totiž působil převážně v průmyslových oblastech Čech, v Praze (Karlín, Libeň) a na Mostecku, které mohou mít na zdraví dítěte negativní vliv. Eduard Štorch do svého

³⁷ KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. c. d., 2010. s. 16.

³⁸ Tamtéž s. 16-17.

³⁹ Tamtéž s. 17.

učebního programu s názvem „Dětské farmy“ zahrnul následující body. Prioritou se stal již zmíněný dlouhodobý pobyt na čerstvém vzduchu, během kterého se děti často věnovaly lehké tělesné práci, často se jednalo o zahradničení. Ve své alternativní koncepci se Štorch inspiroval zahraničními experimenty, zejména ve Francii, Německu a Švýcarsku. V těchto zemích byly vybudovány školy v přírodě společně s novým a moderním náhledem na výchovu dětí. Jejich program se zabýval výchovou tělesnou, duševní a mravní. Po vzoru těchto škol založil Štorch vlastní školu v přírodě na Libeňském zámku v roce 1926, školu pojmenoval „Dětská farma.“ Škola byla záměrně obohacena o prostornou zahradu, na které si děti samy vysázely pestrou škálu rostlin, ovocných keřů i stromů. Na farmě dále nechyběla malá pole a bylo zde dost prostoru pro dětské hry v trávě i místa ke koupání.⁴⁰

Úplné začátky LMŠ můžeme najít v zemích severní Evropy, kde je pobyt v přírodě považován za neodmyslitelnou součást výchovy. Za zakladatelku lesních škol lze považovat Ellu Flatau, matku, která v polovině 20. století v Dánsku, vychovává své děti k lásce k přírodě, tráví s nimi mnoho času na vzduchu a společně podnikají vycházky do lesů. Brzy se k nim připojují i děti sousedů a známých, a vzniká tak první organizovaná skupina, kterou můžeme označit jako lesní mateřskou školu.⁴¹ Dnes nazývané lesní, dříve přírodní nebo též parkové, školky se z Dánska začaly rozšiřovat do Německa, Rakouska, Švýcarska a Švédska. Není zcela jasné, zda za jejich rozmachem stála pedagogická myšlenka zacílená na přesun dětí z uzavřených prostor školních tříd do otevřené přírody, nebo kritický nedostatek tradičních mateřských škol.⁴²

V Německu byla pro rozvoj LMŠ stěžejní až 90. léta, v této době podstoupily Kerstin Jebesen a Petra Jäger pedagogickou praxi v dánské LMŠ. Na základě této zkušenosti mohly sepsat pedagogickou koncepci, která se stala příručkou pro další nově vznikající LMŠ.⁴³ Kerstin Jebesen a Petra Jäger se také zasloužily o vznik první oficiálně uznané LMŠ v německém Flensburgu v roce 1993. Od té doby jsou LMŠ v Německu postaveny na stejnou úroveň jako běžné mateřské školy. Některé z nich kombinovaně poskytují oba dva typy zařízení, v tomto případě je dopoledne věnováno venkovním aktivitám na čerstvém vzduchu a odpoledne tráví děti svůj program v zázemí mateřské školy.⁴⁴ Mimo Německa dnes můžeme LMŠ najít i v Rakousku, Švýcarsku, Velké Británii, Spojených státech nebo v Japonsku.

⁴⁰ KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. c. d., 2010. s. 18.

⁴¹ VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. c. d., 2012. s. 29.

⁴² OPRAVILOVÁ, Eva. c. d., 2016. s. 56.

⁴³ VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. c. d., 2012. s. 29.

⁴⁴ Asociace lesních mateřských škol.: Historie. [online]. Praha: *Asociace lesních mateřských škol*. [cit. 31.12.2019]. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/historie-lesnich-ms.html>.

Jejich řady se stále rozrůstají, protože náklady na zřízení a provoz jsou nízké a tím pádem i výhodné z hlediska ekonomického. Dalším podnětem k rozšiřování LMŠ je i dnešní životní styl lidí a rodičů, který nabádá k návratu k přírodě a k harmonii člověka s okolním prostředím.⁴⁵

Rozvoj LMŠ v naší zemi se pojí se jménem pedagožky, enviromentalistky a zakladatelky pražského ekologického centra Toulcův dvůr, Emilie Strejčkové.⁴⁶ Jedním z jejích cílů bylo vměstnat základy ekologické výchovy do mateřských škol. Podle jejího názoru jsou malé děti vnímavější a schopny lépe si zapamatovat základní pravidla chování v přírodě a k přírodě než děti vyššího věku, které jsou často ovlivňovány mnoha protichůdnými vlivy. Z toho důvodu se snažila zřídit ekologickou mateřskou školku přímo v Toulcově dvoře. Magistrát hlavního města Prahy však její žádost o zřízení takto orientované soukromé mateřské školy zamítl. Emilie Strejčková se tedy sešla s tehdejší ministryní školství, mládeže a tělovýchovy, Petrou Buzkovou, která považovala její plán za dobrý nápad a zajistila souhlas se zřízením školky. Následujícím krokem se stalo založení ekologicky orientované mateřské školy *Semínko*. Školka vedla děti k udržitelnému rozvoji.⁴⁷ Paní magistra Emilie Strejčková se během své pedagogické práce zasazovala o těsný kontakt mezi dětmi a přírodou, děti podle ní měly trávit v přírodě co nejvíce času, aby nevyrůstaly odtržené od okolního světa. V prostorách Toulcova dvora vedla Emilie Strejčková Výzkum odcizování člověka přírodě, výsledky tohoto výzkumu odhalily fakt, že děti žijící ve městech se do kontaktu s přírodou dostávají jen velmi zřídka.⁴⁸ Na základě tohoto zjištění se Emilie Strejčková utvrdila v tom, že nezbytnou součástí výchovy dětí musí být příroda a začala aktivně pracovat na budování mateřské školy *Semínko*. Idea lesních ekologicky zaměřených mateřských škol se začala postupně rozšiřovat i do dalších měst a po vzoru LMŠ *Semínko* začaly vznikat podobné předškolní instituce.

Dnes je Mateřská škola *Semínko* vyhledávaná ekologicky orientovaná školka nacházející se ekologickém centru Toulcův dvůr v Praze, součástí centra je také farma s hospodářskými

⁴⁵ PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s. 132.

⁴⁶ Asociace lesních mateřských škol.: Historie. [online]. Praha: *Asociace lesních mateřských škol*. [cit. 31.12.2019]. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/historie-lesnich-ms.html>.

⁴⁷ PETÁKOVÁ, Zdeňka a Alena BAUEROVÁ, ed. Odkaz Emilie Strejčkové: sborník. Praha: Česká geologická služba, 2013. ISBN 978-80-7075-803-8. s.24.

⁴⁸ KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Lesní a venkovní pedagogika: příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-451-8. s.19.

zvířaty. Školka se snaží vychovávat děti k udržitelnému rozvoji a vést je ke zdravému životnímu stylu.⁴⁹

4 DĚLENÍ LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

Lesní mateřské školy můžeme z organizačního hlediska dělit na dva typy. Prvním z nich je samostatná LMŠ a druhým je lesní třída fungující při mateřské škole. Samostatné prvky lesní pedagogiky se dnes mohou vyskytovat i v tradičních mateřských školách například ve formě různých akcí v přírodě, lesních dnů atd.,⁵⁰ to je podle mě skvělý způsob, jak dětem z běžných MŠ ukázat, že existují i jinak řešené školky než ty zastřešené, na které jsou zvyklé.

4.1 Samostatná LMŠ

Samostatná lesní mateřská škola nespadá pod žádnou jinou mateřskou školu. Většinou ji zřizuje nezisková organizace. Její hlavní odlišnost spočívá v tom, že nevlastní žádný určitý pozemek či prostor, který by splňoval hlavní poslání LMŠ a vyhovoval každodenním aktivitám dětí. Některé samostatné LMŠ mají ve svém vlastnictví jurtu či srub, ve kterém si děti mohou během dne odpočinout, většinu času ale tráví v přírodě. Jiné samostatné školky nevlastní žádné zařízení. Děti se tedy každé ráno sejdou na předem domluveném místě, kde na ně již čekají pedagogičtí pracovníci a všichni společně vyrážejí do přírody. V případě nepřízně počasí existuje tzv. ochranný prostor, ten funguje na principu domluvy s jinou institucí, soukromou osobou či obcí. Školka tak může v případě potřeby využít jejich prostorů. Samostatné lesní mateřské školy se těší velké oblibě v Německu.⁵¹

4.2 Lesní třída při mateřské škole

Lesní třídy při mateřských školách se velmi často vyskytují v Dánsku, kde také celý fenomén LMŠ vznikl. Zázemí většinou zajišťuje přímo budova MŠ, ve které však děti tráví minimum času a tím pádem netráví svůj program vevnitř, ale venku, stejně jako děti ze samostatných LMŠ. Lesní třída vychází každý den do terénu, nejčastěji přímo do lesa, kde se obvykle zdržují nejméně na celé dopoledne. Na oběd se potom lesní třída přesouvá zpět do prostor MŠ, kde může zůstat na odpočinek i na odpolední program. V některých školkách si

⁴⁹ *Toulcův dvůr: Mateřská škola Semínko* [online]. [cit. 2020-04-18]. Dostupné z: <https://www.toulcuvdvor.cz/stranka/o-seminku>

⁵⁰ VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. c. d., 2012. s. 12.

⁵¹ Tamtéž s. 12-13.

děti mohou samy určit, jak velkou část dne chtějí strávit venku na vzduchu a jak dlouho chtějí být vevnitř.⁵²

V některých případech je možné běžnou MŠ propojit se samostatnou LMŠ, v takové situaci dva různí zřizovatelé (jeden zastupuje běžnou MŠ a druhý LMŠ) podepíše písemnou dohodu, podle které budou obě dvě instituce vzájemně sdílet jeden prostor původně náležící běžné MŠ. Děti z LMŠ se zde stravují, mohou si tu ponechat své pomůcky nebo se případně účastnit vybraných činností společně s dětmi z běžné MŠ.⁵³ Dle mého názoru má však toto vzájemné soužití i své nevýhody, děti jsou rozdělovány na děti z běžné školky a na děti z lesní školky, a přestože se shledávají například během oběda, většinu dne tráví odděleně. Když se sprátelí dvě děti z odlišných institucí, nemohou spolu trávit tolik času, kolik by chtěly.

5 DIDAKTIKA LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

Díky výskytu LMŠ v Německu, Dánsku a dalších zemích dorazil tento trend v roce 2010 i k nám do České republiky. Nejprve se zde objevily první lesní třídy, které doplňovaly tradiční mateřské školy a později začaly vznikat i samostatně působící lesní mateřské školy.⁵⁴ Od roku 2011 se jednotlivé LMŠ začaly seskupovat v Asociaci lesních mateřských škol, jejímž cílem je legislativní ukotvení těchto lesních institucí ve školském zákonu. V dubnu 2016 došlo ke schválení novely školského zákona, která zařazuje lesní školky do sítě škol a opravňuje je ke vzdělávání dětí v povinném posledním ročníku před zahájením školní docházky, stejně jako běžné MŠ.⁵⁵

Naprostá většina každodenních činností se uskutečňuje mimo kryté uzavřené prostory, je přenesena do přírody a děje se i za nepříznivé počasí. Z tohoto důvodu jsou děti předem vybaveny vhodným oblečením a obuví. Dětské dovednosti a schopnosti se tedy vyvíjejí v těsném sepujetí s okolní přírodou a přírodními jevy. Vzdělávací programy jsou navrženy tak, aby využívaly možné situace, spontánní hry a přímé zkušenosti, se kterými se děti mohou setkat v přírodě. Děti se tak samy a nenásilným způsobem učí, jak se chovat v přírodě a k přírodě a jak využívat jejího potenciálu, tak, aby jí co nejméně ubližovaly. Výzkumy dokazují, že děti navštěvující LMŠ lépe zvládají hrubou a jemnou motoriku, mají silnější imunitu a jsou tím pádem méně často nemocné, dlouhodobý pobyt venku je naučí obratnosti,

⁵² VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. c. d., 2012. s. 13.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4. s. 25.

⁵⁵ PRŮCHA, Jan. c. d., 2016. s. 132.

hbitosti a lepší koordinaci pohybů, vedle toho je v nich také probouzen cit a empatie k okolnímu světu a k jeho specifickým. Tím pádem děti snadněji chápou řád a přirozené uspořádání vnějšího světa, což se pozitivně promítne i na rozvoji vnitřního řádu dítěte a na jeho kázni.⁵⁶

6 PROVOZNÍ PODMÍNKY

Mateřské školy disponující polodenním provozem vzdělávají své děti nejdéle 6,5 hodiny denně. Mateřské školy s celodenním provozem nabízí dětem vzdělání déle než 6,5 hodiny denně, avšak jejich časový provoz je omezen na 12 hodin denně. LMŠ se ve většině případů řadí právě mezi školky s celodenním provozem. Na této skutečnosti má svůj podíl také zájem rodičů, kteří vzhledem ke svému zaměstnání a dalším aktivitám uvítají rozšířený provoz. Z tohoto důvodu přibývá samostatných LMŠ, kde po odpoledním klidu ve vlastním zázemí následuje další program. Pokud chceme LMŠ řadit mezi plnohodnotné alternativní předškolní zařízení, je nutné, aby byla daná instituce v provozu celý rok, nikoli pouze jako sezónní zařízení.⁵⁷

7 ZÁZEMÍ V LMŠ

V mnoha LMŠ má zázemí podobu jurty nebo týpí. Tyto drobné příbytky svým vzhledem zapadají do přírodně venkovského prostředí, které se LMŠ snaží vytvářet. Půdorysem obou typů staveb je kruh, ten představuje celistvost a propojenost celé skupiny a sezení v kruhu navozuje přátelskou a důvěrnou atmosféru. Průměr typické jurty se obvykle pohybuje kolem šesti až osmi metrů. V porovnání k týpí je jurta považována za stabilnější zázemí, díky svým kolmým stěnám nabízí efektivnější a praktičtější využití prostoru. Oproti jurtě je týpí cenově výhodnější alternativou. V zimních měsících je vytápění obou typů staveb zajišťováno buď kamínky s komínovou rourou nebo střeženým otevřeným ohništěm. Během celoročního provozu LMŠ jsou vybudovaná zázemí vystavována všem extrémům počasí, proto se během jejich zřizování vyplatí investovat do kvalitnějších materiálů a správně určit její polohu. Mezi další typy zázemí řadíme maringotky, chatky nebo například sruby. Při stavbě chatek a srubů je však nutné získat stavební a další povolení. Mobilní maringotky, jurty a týpí se rychleji vybudují a v případě potřeby je rychlejší i jejich likvidace.

⁵⁶ ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. c. d., 2018. s. 25-26.

⁵⁷ VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. c. d., 2012. s. 22-23.

S lesními školkami úzce souvisí právě zalesněné oblasti a celkově venkovní prostředí, na takových místech se obvykle začíná s provozem lesní školky a stojí zde i její zázemí.

Z tohoto důvodu je důležitým aspektem při výběru zázemí také estetická hodnota daného objektu. Jakákoliv nová stavba je vždycky zásah do přírody, a ne každá stavební jednotka se svým vzhledem hodí právě do zalesněných oblastí.⁵⁸

Zázemí poskytuje mimo jiné úložný prostor pro pomůcky a pro náhradní oblečení dětí. Některé LMŠ využívají zázemí jako místo na vaření. Během celodenního programu je zázemí používáno podle příležitostí. Nejčastějšími případy je tak špatné počasí, během kterého už nelze s dětmi zůstat venku, anebo odpolední klid. Zázemí tedy není vhodným prostorem pro celodenní program dětí, ale spíše jako úložiště a jako příležitostný odpočinkový prostor.⁵⁹

7.1 Vybavení zázemí LMŠ

K povinnému vybavení zázemí každé LMŠ patří lékárnička a hasicí přístroj. Všechny děti mají v zázemí uložené náhradní oblečení a obuv, během celodenního programu venku za každého počasí je náhradní sada oblečení nezbytností. Další důležitou součástí vybavení LMŠ je spací pytel nebo jiná lůžkovina, kterou má každé dítě řádně označenou svým jménem.⁶⁰

8 STRAVOVÁNÍ V LMŠ

Lesní mateřské školy se v oblasti stravování dětí často přiklání k různým alternativám. Nemají totiž obvykle k dispozici vlastní kuchyň a prostornou jídelnu jako většina tradičních mateřských škol. V některých případech je řešením dovoz obědů v uzavřených nádobách, které udrží optimální teplotu jídla. LMŠ se předem dohodne se stravovacím zařízením, nejčastěji s jídelnou spadající pod jinou mateřskou nebo i základní školu. Dodavatelem stravy pro LMŠ může být ale i živnostník nebo domácnost. Podle mého názoru mohou být dodavateli přímo rodiče dětí navštěvujících LMŠ. Pokud mají rodiče možnost vaření pro větší počet dětí a chtějí podpořit instituci, kterou navštěvuje jejich dítě, mohou zajišťovat stravu přímo oni. Není to samozřejmě jejich povinností, ale mnoho alternativních institucí si zakládá na dobré komunikaci a spolupráci s rodiči. Jindy dochází celá dětská skupina do jiné mateřské

⁵⁸ VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. c. d., 2012. s. 24-25.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž, s. 27.

školy, kde má předem domluvenou a zajištěnou stravu. Některé LMŠ mají dostačující podmínky a zvládají připravovat jídlo samy.⁶¹

Lesní mateřské škole se jakožto alternativní instituce přiklání ke zdravému stravování, mnohé LMŠ dokonce podávají dětem výhradně vegetariánskou stravu. Další důležitý aspekt, který se LMŠ snaží dětem vštípit je hledisko zdraví přírody. Pedagog společně s dětmi diskutuje o tom, jakým způsobem daná potravina ovlivňuje životní prostředí a za jakých okolností vzniká. Prostřednictvím této diskuse si dítě vytváří vzor pro své budoucí rozhodování, co a proč nakupovat a konzumovat. V zájmu dítěte by se měl pedagog vyvarovat negativního hodnocení běžně konzumovaných surovin, jeho cílem je ukázat dítěti různé druhy potravin a přiblížit mu, jaký dopad mají na přírodu. Je třeba neopomenout, že dílčí úlohu ve stravování dětí mají jejich rodiče.⁶²

⁶¹ VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. c. d., 2012. s. 26.

⁶² Asociace lesních mateřských škol. *Školka blízka přírodě: příručka předškolního vzdělávání pro udržitelný rozvoj*. Praha. 2012.

PRAKTICKÁ ČÁST

1 Výzkumné šetření

1.1 Cíl praktické části

Praktická část této bakalářské práce se zaměřuje na zaměstnance vybraných lesních mateřských škol, konkrétně na jejich vztah a motivaci k zaměstnání.

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce je analyzovat motivaci pedagogických pracovníků lesních mateřských škol z vybraných okresů. Vedlejším cílem je zjistit, z jakého důvodu si vybrali lesní předškolní instituci namísto klasické mateřské školy a také, co je na jejich práci nejvíce baví a jaký v ní vidí smysl. Dalším vedlejším cílem práce je identifikovat problémy, kterým musí lesní mateřské školy čelit.

Těžištěm praktické části je uskutečnění vlastního kvalitativního výzkumu. Výzkum byl realizován díky kombinaci dotazníku a rozhovoru. Jako první byl využit dotazník, který obsahoval především otevřené otázky a zajistil první a spíše obecnější náhled do zkoumané problematiky. Po vyhodnocení dotazníků přišly na řadu strukturované rozhovory se zaměstnanci LMS, kteří byli vybráni právě na základě výsledků zmíněných dotazníků.

1.2 Stanovení výzkumného problému

Alternativní vzdělávání je v dnešní době stále vyhledávanějším pojmem. Rodiče chtějí, aby jejich děti byly vzdělávány odlišným způsobem, než oni sami a pátrají tak po vhodných alternativách již od útlého věku dětí. Klíčoví jsou při tom právě erudovaní pedagogičtí pracovníci, kteří jsou ochotní ke každému dítěti přistupovat individuálně a dohlížet na jeho vzdělávání, které má svá specifika podle typu alternativního zařízení.

Hlavní výzkumný problém, který je stěžejní pro celou praktickou část této práce, se tedy zaměřuje právě na učitele, působící v lesních mateřských školách, zvláště pak na jejich motivaci k této činnosti. Hlavní výzkumný problém lze tedy vyjádřit otázkou „Jaká je Vaše motivace k práci v lesní mateřské škole?“ Kromě motivace pedagogických pracovníků působících v lesních mateřských školách budou rovněž zkoumány pozitivní aspekty lesních mateřských škol a stejně tak nejvýznamnější problémy, kterým musí čelit, a to obojí z hlediska vyučujících.

1.3 Metoda sběru dat

Ke sběru dat jsem použila dotazníky v tištěné a elektronické podobě. Dotazník jsem nejprve sestavila a po konzultaci upravila do konečné podoby. Dotazník se skládal celkem z jedenácti otázek, přičemž šest z nich byly otázky otevřené, tři polouzavřené a dvě uzavřené. Dotazník je z větší části záměrně tvořen otevřenými otázkami, protože charakter celého výzkumu je kvalitativní a dává tímto způsobem respondentům možnost volnějšího vyjádření. Dotazníky jsou sestaveny tak, aby svými otázkami cílily přímo na zaměstnance LMSŠ a na jejich konkrétní pohnutky k práci v LMSŠ. Z důvodu vysoké volnosti, která je prostřednictvím otevřených dotazníkových otázek umožněna jeho respondentům, bylo nutné odpovědi na jednotlivé otázky při jejich vyhodnocování jistým způsobem zobecnit, aby výsledky dotazníkového šetření vedly k úspěšnému stanovení teorie.

1.4 Popis zkoumaného vzorku

Výzkumný vzorek pro praktickou část této bakalářské práce se skládal ze souboru respondentů. Respondenti byli vybíráni záměrně, klíčová byla jejich profese. Skupinou respondentů pro výzkumné šetření byli učitelé působící ve vybraných lesních mateřských školách nebo lesních klubech, konkrétně se jednalo o následující instituce: Lesní klub Perníček, z.s. v Pardubicích, Lesní mateřská škola Na Větvi v Hradci Králové, Lesní mateřská škola Hlubáček v Holicích, Školka v lese – Dětská skupina s prvky lesní školky v Kolíně, Školka v zahradě – soukromá školka v Kutné Hoře. Část dotazníků byla rozdána v tištěné podobě a část elektronicky prostřednictvím e-mailové komunikace. Celkem bylo shromážděno dvanáct řádně vyplněných dotazníků. Všech dvanáct respondentů byly ženy. Osm z nich dosáhlo vysokoškolského vzdělání, sedm magisterského a jedna bakalářského. Zbylé čtyři respondentky měly středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Pět dotázaných působí v lesní mateřské škole více než pět let, dalších pět zde pracuje jeden až tři roky a poslední dvě vyučují v lesní školce méně než jeden rok. Malý počet respondentů odpovídající přesně stanoveným kritériím přispívá ke kvalitativnímu charakteru provedeného výzkumu.

1.5 Popis průzkumu

Realizace průzkumu by nebyla možná bez spolupráce pedagogů a zřizovatelů výše uvedených institucí. Část dotazníků byla rozdána během osobního setkání a část

prostřednictvím e-mailové komunikace. Všechny výše uvedené instituce jsem nejprve kontaktovala na jejich e-mailových adresách a požádala je o osobní setkání nebo o případné vyplnění dotazníku přes PC a následné zaslání zpět. Osobně jsem navštívila Lesní klub Perníček v Pardubicích, Lesní mateřská škola Na Větvi v Hradci Králové a Školku v lese v Kolíně, díky těmto návštěvám jsem měla možnost nahlédnout do prostorů různých lesních mateřských škol a vzájemně je porovnávat. Při osobním setkání jsem vytištěný dotazník v několika kopiích vždy předala paní učitelce, se kterou jsem byla domluvená na schůzce a ta dotazníky následně rozdala mezi své kolegyně. Vyplněné dotazníky jsem vyzvedla při další návštěvě. Při e-mailové komunikaci jsem dotazník poslala kontaktní osobě, uvedené na webových stránkách dané instituce, a ta ho následně přeposlala vychovatelkám a vyplněné dotazníky mi poslala zpět.

Všechny oslovené respondentky dotazník řádně vyplnily. Dotazníky jsem rozdala, případně rozeslala, v rozmezí čtyř dnů od 3. do 6. února 2020. O týden později jsem si dotazníky osobně vyzvedla a shromáždila ty, které mi byly zaslány na email.

Klíčovým podkladem pro praktickou část byl již zmíněný dotazník a hloubkové rozhovory s vybranými zaměstnanci lesních mateřských škol. Dotazníky zprostředkovaly spíše obecný náhled na danou problematiku a na jejich základě jsem posléze vybrala tři respondenty a požádala je o rozhovor. Rozhovor následně rozvinul některé otázky dotazníku a poskytl respondentům více prostoru na vyjádření. Hloubkové rozhovory dokázaly přesněji popsat motivaci pedagogických pracovníků k práci v lesní mateřské škole, což byl cíl praktické části této práce.

1.6 Vyhodnocení dotazníků

Jak již bylo několikrát zmíněno, dotazníkové šetření má kvalitativní charakter. Nicméně pro větší přehlednost a snazší interpretaci výsledků byl přesto ke každé otázce vytvořen graf. Odpovědi v grafech popisujících otevřené otázky jsou formulovány na základě důkladné analýzy všech vyplněných dotazníků a zobecnění nejčastěji se vyskytujícími poznatků.

Otázka č. 1

Jaké je Vaše pohlaví?

Graf 1 – Pohlaví tázaných respondentů

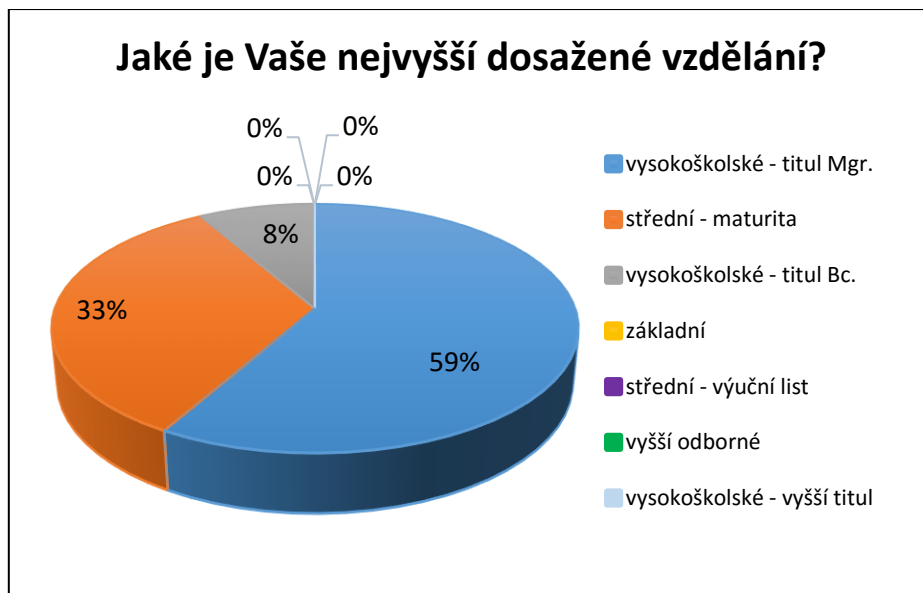
Vlastní zpracování

První, uzavřená otázka dotazníku, zkoumala pohlaví dotazovaných respondentů. Všechny dvanáct dotazníků bylo vyplněno ženami. Tato skutečnost nebyla překvapivá, protože pozice vychovatelek v mateřských školách většinou zastávají ženy.

Otázka č. 2

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Graf 2 – Nejvyšší dosažené vzdělání tázaných respondentů

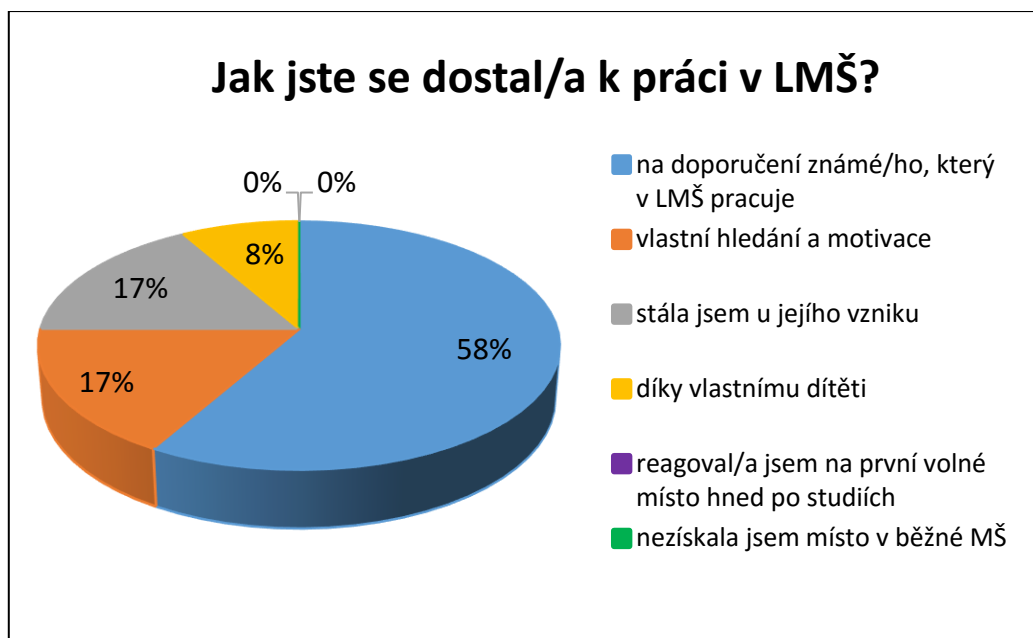
Vlastní zpracování

Druhá uzavřená otázka měla za úkol zjistit nejvyšší dosažené vzdělání všech dotazovaných respondentek. Více než polovina respondentek získala vysokoškolský magisterský titul. Třetina respondentek má středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou a zbylých osm procent získalo vysokoškolský bakalářský titul. Z uvedených výsledků lze konstatovat, že většina vyučujících působících v lesních mateřských školách dosáhla vysokého vzdělání, nelze však s jistotou říct, zda jejich vzdělání odpovídá jejich zaměstnání. Můžeme však předpokládat, že většina z nich má k výchově dětí kladný vztah, proto je pravděpodobné, že se i při výběru studijního oboru vydaly tímto směrem. Tento poznatek by mohl být mimo jiné dále ověřen při hloubkových rozhovorech.

Otázka č. 3

Jak jste se dostal/a k práci v LMŠ?

Graf 3 – Důvody k nástupu do LMŠ

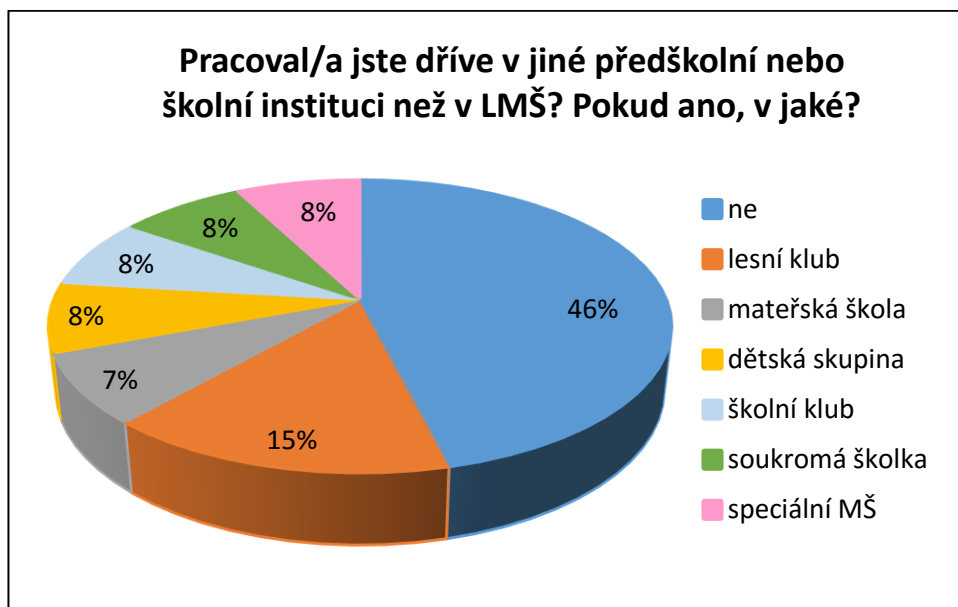
Vlastní zpracování

Třetí, uzavřená otázka dotazníku prověřovala, jakým způsobem se respondentky dostaly k práci v lesní mateřské škole. Polovina respondentek se k tomuto zaměstnání dostala na doporučení známého, dvě z nich si poté práci našly na základě vlastního hledání a motivace. Další dvě respondentky se podílely na vzniku jedné z těchto institucí a jedna dotázaná v lesní mateřské škole začala pracovat kvůli vlastnímu dítěti. Z odpovědí tedy vyplývá, že dotazované si lesní mateřskou školu nezvolily jako poslední zbývající volbu, k čemuž přispívá i skutečnost, že odpověď „Nezískala jsem místo v běžné MŠ“ nezaškrtnla žádná z nich. Většinu dotázaných tedy koncept lesních mateřských škol zaujal jako nový způsob předškolního vzdělávání, jehož by chtěly být součástí. Z toho lze odvodit, že většina vyučujících v lesních mateřských školách je pro své zaměstnání silně motivována a tato motivace by mohla být silnější než v klasických mateřských školách, a to především z toho důvodu, že lesní mateřské školy dosud nejsou příliš rozšířeny a získat zde zaměstnání může být o něco komplikovanější. Možná i právě z tohoto důvodu se dvě respondentky rozhodly podílet se na založení nové lesní mateřské školy.

Otázka č. 4

Pracoval/a jste dříve v jiné předškolní nebo školní instituci než v LMŠ? Pokud ano, v jaké?

Graf 4 – Zkušenosti respondentů se školními institucemi

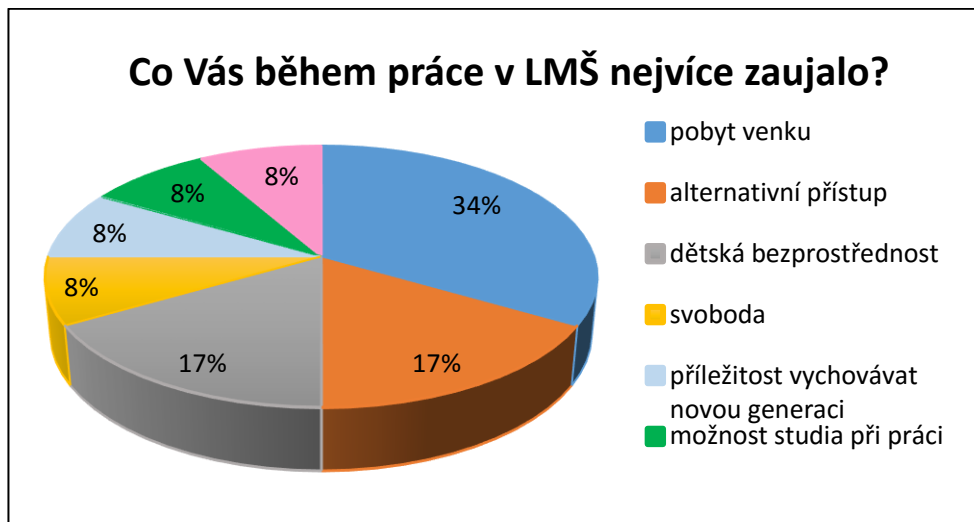
Vlastní zpracování

Čtvrtá, tentokrát polouzavřená otázka, měla za úkol zjistit, zda dotazované během svého dospělého života působily také v jiné předškolní či školní vzdělávací instituci. Téměř polovina dotázaných na tuto otázku odpověděla záporně. Zbylé respondentky v minulosti působily například v lesních či školních klubech, dětské skupině, klasické i speciální mateřské škole či v soukromé školce. Je tedy patrné že více než polovina vyučujících v lesních mateřských školách má předchozí zkušenost z některé jiné předškolní vzdělávací instituce. Tyto respondentky mohou na základě svých zkušeností porovnat, jak se práce v lesní mateřské škole liší od jiných možností předškolního vzdělávání. Z odpovědí respondentek, které dříve v žádné vzdělávací instituci nepůsobily či působily v alternativních předškolních institucích je opět patrné jejich zaujetí pro nevěštní předškolní vzdělávání. Pouze pedagogové, kteří se ztotožňují s daným konceptem mohou skutečně efektivně působit na výchovu dětí a předávat jim své znalosti, dovednosti a pozitivní návyky spojené s ochranou životního prostředí.

Otázka č. 5

Co Vás během práce v LMŠ nejvíce zaujalo?

Graf 5 – Největší specifika LMŠ

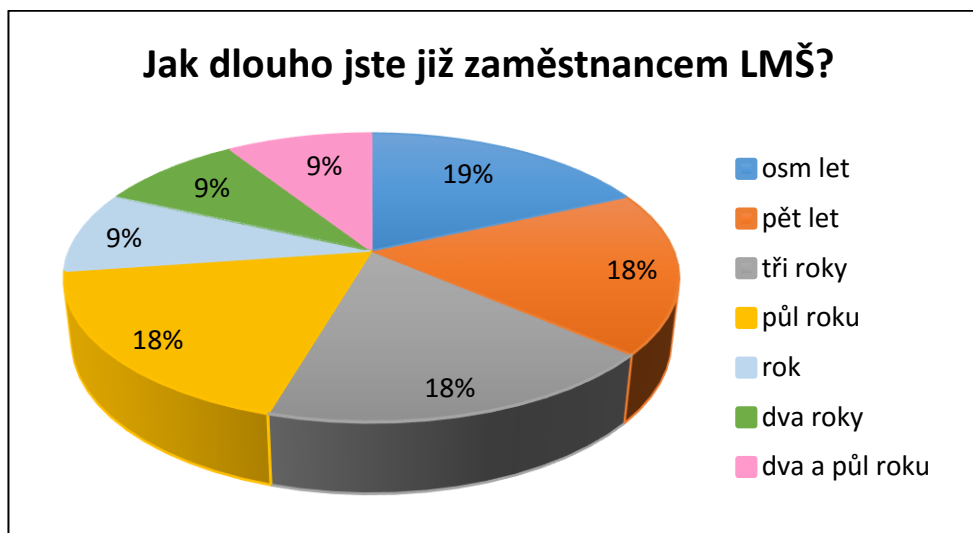
Vlastní zpracování

Otevřená otázka číslo pět sledovala, co dotázané nejvíce zaujalo na práci v lesní mateřské škole. Přibližně třicet procent respondentek vyzdvihlo pravidelný pobyt na čerstvém vzduchu. Patnáct procent z nich ocenilo alternativní přístup a také dětskou bezprostřednost. Další z nich zmínily mimo jiné svobodu a možnost dalšího studia při práci, rodinné zázemí a příležitost vychovávat novou generaci. Z výsledků lze soudit, že většina dotázaných považuje lesní mateřskou školu za alternativní způsob předškolního vzdělávání, který dětem poskytuje delší pobyt na čerstvém vzduchu, rodinnou atmosféru, ale zároveň větší svobodu a možnost rozvíjet svou osobnost jiným směrem, než je tomu u tradičních předškolních institucí. Některé popsané odpovědi by však stejně tak mohli uvést vyučující z klasických předškolních vzdělávacích institucí, patří mezi ně například příležitost vychovávat novou generaci a možnost studia při práci. Často se mezi odpověďmi také objevovala dětská bezprostřednost či kreativita. I takovou odpověď by mohli uvést pedagogičtí pracovníci z klasických mateřských škol.

Otázka č. 6

Jak dlouho jste již zaměstnancem LMŠ?

Graf 6 – Délka působení respondentek v LMŠ

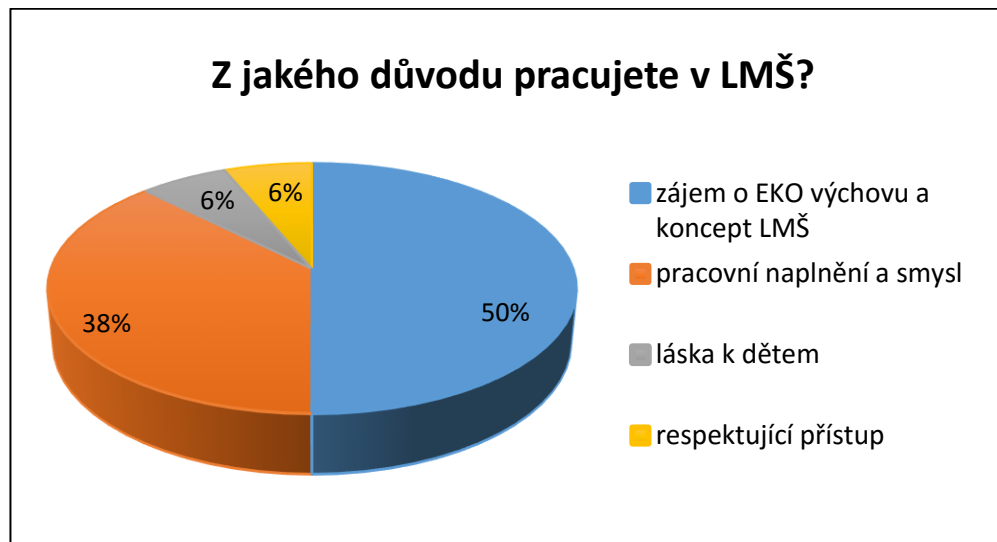
Vlastní zpracování

Šestá opět otevřená otázka, měla za úkol zjistit, jak dlouho tázané respondentky působí v lesní mateřské škole. Tři respondentky jsou zaměstnané v LMŠ již osm let, dvě působí v LMŠ pět let, další dvě pracují v LMŠ tři roky a stejný počet respondentek pracuje v lesní školce půl roku. Jedna z dotazovaných respondentek je zaměstnankyní LMŠ rok, další respondentka dva roky a poslední působí v lesní školce rok a půl. Z výsledků je patrné, že více než polovina dotázaných působí v lesní mateřské škole minimálně tři roky. Kvalitní pedagogové s dlouholetými zkušenostmi a zaujetím pro daný koncept jsou nezbytnou podmínkou kvalitního předškolního vzdělání, a to především v tomto případě, kdy se jedná o alternativní koncept, jehož přesná podoba se dosud neustálila a jednotlivé instituce se od sebou mohou výrazně lišit. To jsem měla možnost pozorovat při svých osobních návštěvách v několika zmíněných lesních mateřských školách. Odlišné zde bylo především zázemí, venkovní prostory a množství času strávené venku. Liší se také přístup ke stravování v jednotlivých školkách, ačkoliv většina z nich se v souladu s přáním rodičů uchyluje rovněž k alternativním metodám stravování dětí jako například vegetariánství.

Otázka č. 7

Z jakého důvodu pracujete v LMŠ?

Graf 7 – Motivace respondentů k práci v LMŠ

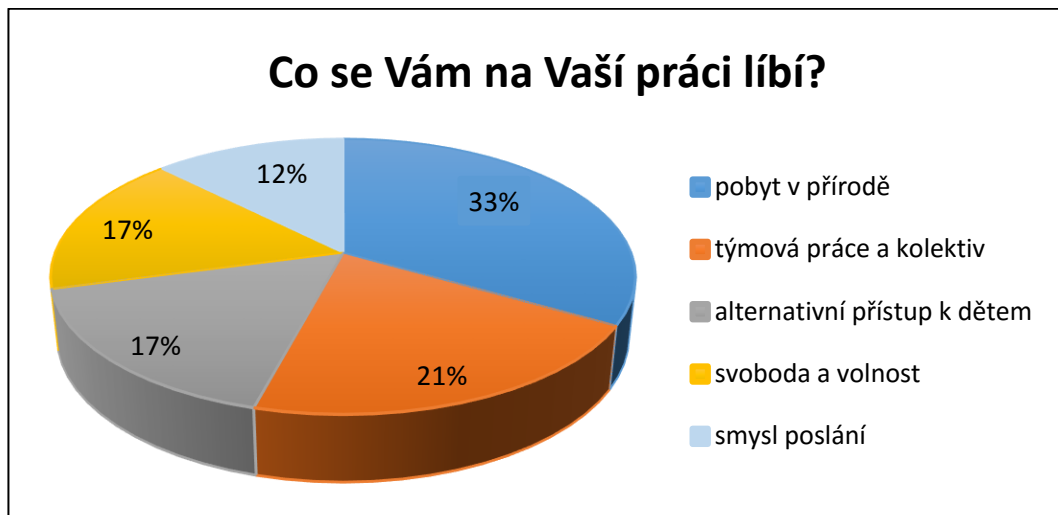
Vlastní zpracování

Sedmá otevřená otázka hledala klíčový důvod, který respondentky přiměl k práci v lesní mateřské škole. Více než polovina dotázaných uvedla jako hlavní důvod zájem o ekologickou výchovu a obdiv ke konceptu LMŠ. Dalších šest dotázaných se zaměřilo na pracovní náplň a smysl práce s dětmi. Jedna respondentka poté uvedla lásku k dětem a jedna rovněž respektující přístup. Respondentky se tedy ve většině případů identifikují s konceptem lesní mateřské školy, který je spojen s ekologií, ale také s jiným přístupem k dětem, který jim pomáhá se svobodněji rozvíjet. Dotazované ve většině případů vyzdvihly specifika lesních mateřských škol a polovinu z nich zaujal právě alternativní přístup. Poprvé zde byla zmíněna také jedna z hlavních výhod lesních mateřských škol, a tou je ekologické smýšlení. Domnívám se, že s ohledem na současnou zhoršující se klimatickou situaci je velice důležité, aby se budoucí generace dozvíдалy o problematice životního prostředí již od útlého věku. Pokud se naučí zodpovědně pečovat o životní prostředí, existuje naděje, že zhoršování životního prostředí nebude postupovat takovým tempem jako dosud. Dle mého názoru by problematika životního prostředí měla být zařazena do vyučování i klasických předškolních vzdělávacích institucích. Netvrdím, že tradiční mateřské školy absolutně needukují své děti v oblasti životního prostředí, jen se domnívám, že lesní mateřské školy a kluby mají v této oblasti více zkušeností a díky dlouhodobému častému pobytu v přírodě naučí své děti nahlížet na přírodu jako na hodnotu, kterou je třeba chránit.

Otázka č. 8

Co se Vám na Vaší práci nejvíc líbí?

Graf 8 – Největší pozitiva práce v LMS

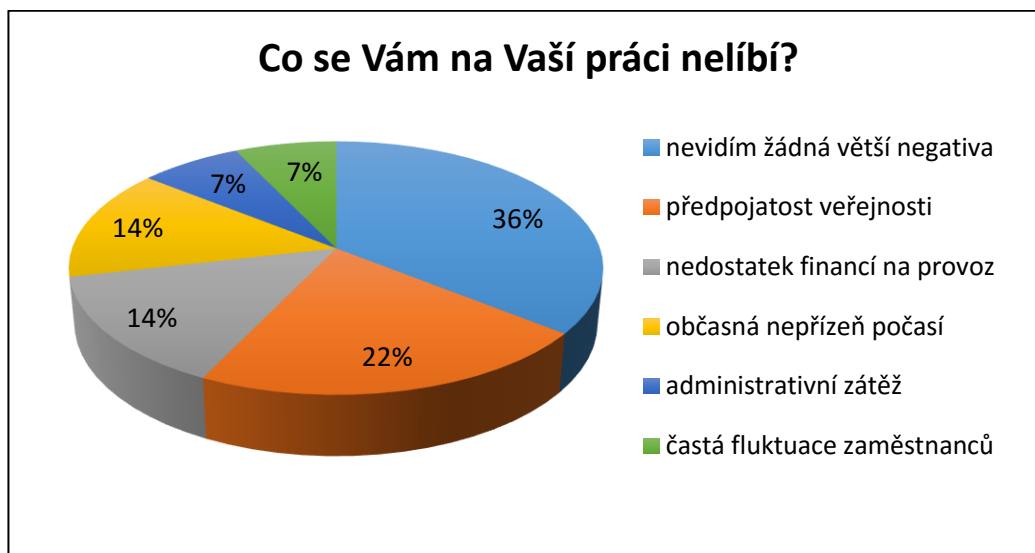
Vlastní zpracování

Otevřená otázka číslo osm zjišťuje od dotázaných, co se jim na práci v lesní mateřské škole nejvíce líbí. Osm z nich se jasně přiklonilo k pobytu v přírodě, dalších pět oceňuje týmovou práci a kolektiv. Necelých třicet procent dotázaných uvedlo shodně alternativní přístup k dětem a svobodu a volnost, kterou děti mají. Tři dotázané také zmínily smysl jejich poslání jako vyučujících nové generace svobodně přemýšlejících dětí, které vyrůstají v úzkém kontaktu s přírodou. Největší výhodou lesní mateřské školy lze tedy na základě dotazníkového šetření označit jako alternativní přístup k výchově předškolních dětí spojený s pobytem v přírodě a poskytováním větší svobody jednotlivci. Více než dvě třetiny dotázaných opět vyzdvihly především specifika lesní mateřské školy.

Otázka č. 9

Co se Vám na Vaší práci nelíbí?

Graf 9 – Největší negativa práce v LMŠ

Vlastní zpracování

Následující rovněž otevřená otázka zkoumala naopak, co se dotazovaným na práci v lesní mateřské škole nelíbí. Pět dotázaných na tomto zaměstnání žádná větší negativa neshledává. Zbylé dotázané uvedly poměrně vyrovnaně předpojatost veřejnosti, nedostatek financí na provoz, občasnou nepřízeň počasí, administrativní zátěž a častou fluktuaci zaměstnanců. Nejvíce dotazovaných uvedlo jako nevýhodu předpojatost veřejnosti, která zatím bohužel koncept lesní mateřské školy plně neakceptovala. Vyučující se pak mohou setkat s negativními reakcemi na tuto instituci. Důvodem může být i skutečnost, že lesní školky zatím nejsou v České republice natolik rozšířené, aby mohly konkurovat běžným mateřským školám. K tomu přispívá i zmíněný nedostatek financí a vysoká administrativní zátěž. Nicméně trend lesní mateřské školy vykazuje v současné době rostoucí tendenci, takže je možné, že v budoucnu budou lesní mateřské školy naprosto běžnou alternativní formou předškolního vzdělávání. Zajímavé je, že nejčastěji se vyskytující se odpovědí je, že dotazované na práci v lesní mateřské škole neshledávají žádná negativa. Dalo by se přitom předpokládat, že lesní mateřská škola jako stále se formující nový koncept v současné fázi bude poskytovat prostor pro zlepšení. Stejně tak druhá nejčastější odpověď, předpojatost veřejnosti, může být pravděpodobně vyvolaná skutečností, že koncept lesní mateřské školy je relativně nový. Pedagogové působící v lesních mateřských školách by se podle mého názoru měli snažit přiblížit tento koncept širší veřejnosti. Zajímavé by mohly být semináře pořádané

pro rodiče či propracované webové stránky jednotlivých školek, kde by bylo možné dohledat i názory rodičů, kteří se rozhodli pro umístění svého potomka právě do lesní mateřské školy.

Otázka č. 10

Jaká je Vaše motivace k práci v LMŠ?

Graf 10 – Motivace pedagogických pracovníků k práci v LMŠ

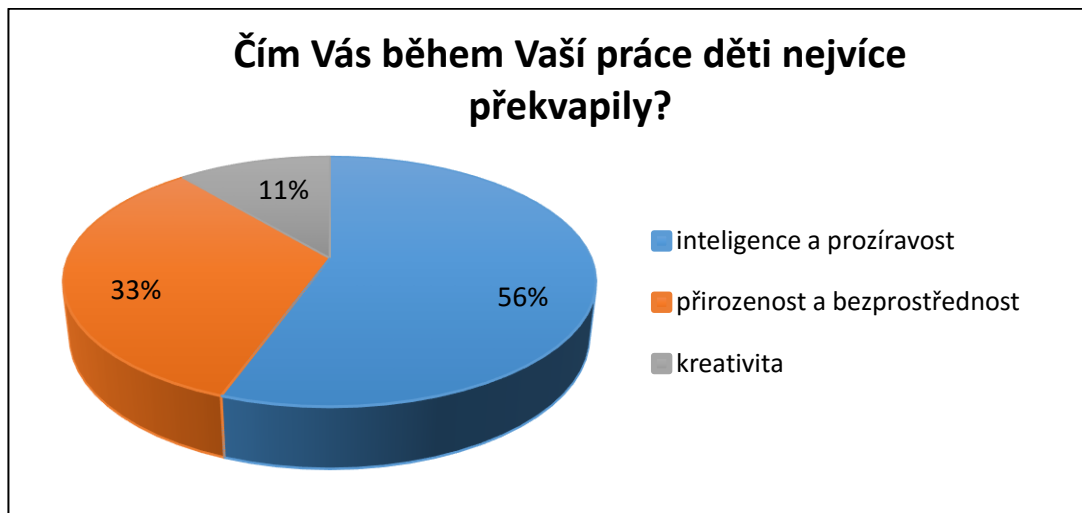
Vlastní zpracování

Desátá otázka si u dotázaných přímo ověřovala jejich prvotní motivaci k práci v lesní mateřské škole. Téměř polovina dotázaných uvedla jako svou největší motivaci smysluplnost práce s předškolními dětmi a možnost podílet se na jejich rozvoji. Stejnou motivaci mohou však mít i vyučující v klasických mateřských školách. To samé platí i pro druhou nejčastější odpověď, již je láska k dětem. Třetí nejčastěji se vyskytující odpověď, a sice učit děti respektu k přírodě, již více souvisí s konceptem lesních mateřských škol. Dvě dotázané jsou k práci v lesní mateřské škole motivovány svými vlastními dětmi. Z uvedených výsledků je patrné, že vyučující v lesních mateřských školách motivuje především smysl jejich zaměstnání, které mnohdy berou jako poslání. Smysl nacházejí ve výchově nové generace, která bude úzce spjatá s přírodou, bude oplývat ekologickým myšlením a bude schopna přemýšlet samostatně a svobodně.

Otázka č. 11

Čím Vás během Vaší práce děti nejvíce překvapily?

Graf 11 – Nejprekvapivější reakce dětí

Vlastní zpracování

Poslední otevřená otázka zjišťuje od respondentek, čím je během práce v lesní mateřské škole děti nejvíce překvapily. Pět dotázaných uvedlo dětskou inteligenci a prozíravost. Obdivují, jak se děti dokáží rychle přizpůsobit novému prostředí a aktivně vymýšlet kreativní řešení během dětských her. Dále dotázané zaujala dětská přirozenost a bezprostřednost a rovněž jejich kreativita. Děti v předškolním věku jsou velice vnímavé a učenlivé, proto lze předpokládat, že se snadno učí nové věci a rychle se přizpůsobují v kolektivu svých vrstevníků. Přesto je však zajímavé, že i vyučující, které se v prostředí plném dětí předškolního věku pohybují již několik let, stále překvapují jejich bystré a kreativní reakce. To může být způsobeno tím, že lidská společnost se neustále vyvíjí a každá další generace dětí má o trochu jiné postřehy než ta předešlá. Jak jsem již zmínila výše, velice by mě zajímalo, zda respondentky považují děti vyrůstající v lesních mateřských školách za svobodnější a kreativnější. Dále by mě zajímalo, zda si dotazované nemyslí, že některým předškolním dětem přílišná svoboda škodí nebo má negativní dopad na jejich chování. Tyto poznatky bych rovněž ráda ověřila během hloubkových rozhovorů.

1.7 Zhodnocení výsledků dotazníku

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že vyučující v lesních mateřských školách se ztotožňují s jejich konceptem, na němž vyzdvihují především možnost pobytu na čerstvém vzduchu, který naučí děti již od útlého věku respektovat přírodu a životní prostředí a ekologicky smýšlet. Zvláště v dnešní době, kdy se ochrana životního prostředí stává stále důležitějším aspektem života společnosti, je pro tyto děti jistě výhodou, když se naučí přírodu respektovat a chránit.

Výuka v lesní mateřské škole se rovněž vyznačuje větší svobodou, která je dětem poskytována. Ty pak nejsou svázány tolika pravidla a mohou mít širší rozhled a přemýšlet kreativněji. Na druhou stranu by děti podle mého názoru již od útlého věku měly být seznamovány se základními principy fungování lidské společnosti a je tedy potřeba dbát na to, aby pravidla v takové alternativní vzdělávací instituci přesto nebyla příliš uvolněná. Takový přístup by totiž dětem byl spíše přítěží než užitkem.

Hlavním cílem dotazníkového šetření bylo analyzovat motivaci vyučujících působících v těchto institucích. Většina vyučujících vyjádřila shodnou motivaci, jakou lze předpokládat i u vyučujících v běžných mateřských školách. Motivací je především možnost podílet se na výchově nové generace a láska k dětem. Z toho lze odvozovat, že všichni vyučující v předškolních vzdělávacích institucích se ve své motivaci příliš neliší, jejich hlavním důvodem k vykonávání této práce je výchova nové generace. Odlišnost spočívá pouze v uchopení této výchovy, které se již ve jednotlivých institucích liší. Konkrétně v lesní mateřské škole je motivace vyučujících rozšířena ještě o aspekt přírody, kdy vyučující oceňují, že mohou děti učit přirozenému pobytu v přírodě a respektu.

Vyučující v lesních mateřských školách bohužel stále musí čelit mnoha negativním reakcím vnějšího okolí, které ještě tento koncept často nepřijalo jako plnohodnotnou náhradu předškolního vzdělávání. Bohužel se společnost velmi pomalu přizpůsobuje konceptům, které jsou tak odlišné od tradičních přístupů, jež jsou využívány již po dlouhou dobu. Nicméně lesní školky poskytují rodičům možnost volby, jakým způsobem chtějí své dítě vychovávat a nemusí se tak přizpůsobovat většině, která jim třeba úplně nevyhovuje. Obdivuji tedy všechny vyučující v lesních mateřských školách, kteří se nebojí kritiky a stále jsou dostatečně namotivováni k tomu, aby prosadili tento nový přístup. Je třeba brát ohled na to, že každá osoba je jedinečná a alternativní způsoby vzdělávání umožňují každému lépe zapadnout do kolektivu a rozvíjet se. Domnívám se také, že reputaci konceptu lesní mateřské školy by prospěla vyšší informovanost veřejnosti. Doporučila bych těmto institucím, aby se aktivně

snažily informovat rodiče předškolních dětí o pozitivích tohoto konceptu. Mohly by se pořádat informační semináře, dny otevřených dveří a podobně. Stejně tak rodiče, kteří se rozhodli umístit své dítě do lesní mateřské školy, by mohli své pozitivní zkušenosti nadále sdílet se svými přáteli. Netvrdím, že koncept lesní mateřské školy je vhodný pro každého, ale domnívám se, že vyšší informovanost by pomohla mnohým rodičům vytvořit si na danou problematiku nový pohled.

Motivace vyučujících v lesních mateřských školách je tedy natolik silná, že jsou schopny přenést se přes všechny negativní reakce okolí a snaží se rozvíjet novou generaci dětí, které mají úctu k přírodě, ale rovněž dokáží svobodně přemýšlet a samostatně se rozhodovat. Předpokládám, že postupem času se koncept více rozvine a ustálí a stane se tak přístupným většímu množství dětí.

2 Výzkumné šetření – rozhovory

Výzkumné šetření této bakalářské práce jsem započala dotazníkem, ten zajistil obecnější vhled do problematiky týkající se náplně práce pedagogických pracovníků v lesních mateřských školách a jejich motivace k této činnosti. Na základě vyplněných dotazníků jsem se následně přiklonila ke strukturovaným rozhovorům s otevřenými otázkami. Rozhovory umožnily ponořit se do dané problematiky hlouběji a vyslechnout si názory.

Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami je souborem předem stanovených otázek, na které mají vybraní respondenti odpovědět. K přednostem tohoto typu rozhovoru patří jednoduché vyhodnocení výsledků. Struktura je jasně daná připravenými otázkami, a právě tyto otázky ohraničují jednotlivá témata.⁶³

2.1 Výběr dotazovaných

Během psaní své bakalářské práce jsem absolvovala souvislou praxi v Lesním klubu Perníček Pardubice. Tato zkušenost mě velmi obohatila a potvrdila nebo naopak vyvrátila informace, které jsem se dočetla v odborné literatuře. Má praxe zde byla stěžejní pro výběr respondentů, seznámila jsem se se všemi učitelkami z Perníčku, které posléze souhlasily s rozhovorem.

⁶³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2. s. 173.

2.2 Jednotlivé rozhovory

Žena, 42 let, 8 let působení v LMŠ

1) Co pro Vás znamená ekologická výchova a jakou jí přikládáte důležitost v předškolním vzdělávání?

„Každý by měl mít jakési ekologické citění. Povědomí o tom, jak se chováme k planetě Zemi a co to pro nás do budoucna může znamenat a přinášet. V předškolním věku jsou děti nejvíce „nasákavé“. Baví se poznáváním a učením nových věcí, je to pro ně přirozené. Pokud malé dítě naučíme například jak třídit odpad, jak se chovat v přírodě, je to podle mě nenahraditelný vklad do budoucího života. Školkové dítě to bere jako přirozenost, správnou věc a hru. Vysvětluje mu to jeho oblíbená učitelka, která představuje i jakýsi vzor. Je to pro něj prostě přirozené a nejjednodušší k pochopení. Pokud budete vysvětlovat desetiletému a staršímu dítěti, že má třídit odpadky, bude to brát spíš jako příkaz ze strany dospělého.“

2) Jaké vnímáte odlišnosti mezi lesní mateřskou školou a tradiční mateřskou školou?

„Odlišnost je především v přístupu. V lesní školce je méně dětí, na všem lze pracovat individuálněji, otevřeněji, s větší pohodou. Samozřejmě záleží na učitelce. I ve státní školce můžou mít děti výbornou třeba ekologickou výchovu. Ale přece jenom v menším kolektivu je více prostoru na různé debaty, pokusy, ukázky, tvoření. A hlavně lesní školka se pohybuje převážně v přírodě, venku. Poskytuje více možností vnímat svět všemi smysly.“

3) Setkala jste se někdy ze strany svého okolí s negativní reakcí na koncept LMŠ? Pokud ano, ovlivnilo to nějak Vaši motivaci k práci v LMŠ?

„Přímo na koncept LMŠ ne. Spíše se člověk občas potká s reakcí veřejnosti. Starší paní nám začne vysvětlovat, že nám ty děti nastydnou, když je necháme sedět na zemi apod. Z doslechu vím, když šli naši předškoláci dělat test do státní školky, bylo na ně v některém případě hleděno „shůry“ jako že jestli vůbec umí mluvit a kreslit? Když jsou z té lesní školky, kde se víceméně jen leze po stromech. Ale to je spíše z neznalosti. Učitelky státní školky se brzy přesvědčily, že dítě od nás je naprosto kompetentní ke vstupu do školy. Stejně jako děti ze školek státních. Naopak si myslím, že dáváme dětem přidanou hodnotu, takové filozofické a psychologické rady do života. Jak si, tak s nimi povídáme. To si myslím, že ve státní školce nezažijí.“

4) Vaše lesní mateřská škola nespadá pod MŠMT, co to pro Vás znamená, popřípadě jak to ovlivňuje Vaši práci?

„Nespadá a ani o to neusilujeme. I když by byla ta možnost. Už existují lesní mateřské školy spadající pod MŠMT, například Hlubáček v Holicích. Ovlivňuje nás to především ve financích. Jsme financováni výhradně z příspěvků rodičů a z dotací, které dostaneme od města, kraje a podobně. Stát nás nepodporuje. Na oplátku ale za to máme svobodu. Svobodu v organizaci, nemusíme plnit žádná pravidla, nařízení, papírování. Ručičky od sebe, postýlky od sebe, nutnost krmít děti dle spotřebního koše. Máme možnost si dělat věci po svém s ohledem na to, co je opravdu nejlepší pro dítě, co vyhovuje jemu, rodičům i nám. Dále bych zmínila u školek pod MŠMT nutnost mít pouze vystudované pedagogické pracovníky. Z vlastní zkušenosti víme, že v tom papíru to úplně není. Měli jsme na praxi pár děvčat, která studovala na učitelky MŠMT a jejich přístup nebyl leckdy nejlepší. Na druhou stranu jsme zaměstnávaly například švadlenu, kterou děti milovaly a ona je, byla pro ně nejlepší, nejinspirativnější a nejodpovědnější učitelkou. I když bez vzdělání. Samozřejmě všechny naše lesní tety se vzdělávají v nám blízkém alternativním vzdělávání. Například. Respektovat a být respektován, lesní pedagogika, volná hra, Montessori kurzy, kurzy první pomoci.“

5) Jak Vás práce v LMS ovlivnila? Čím Vás obohatila? Co jste si díky ní uvědomila?

„Je to nádherná práce s dětmi. S čistými dušičkami, kterým se toho dá tolik předávat. Ale člověk si velmi brzy uvědomí, že mnoho a mnoho toho předávají naopak oni nám. Svou přímostí, otevřeností, radostí ze života, nadšením do všeho nového. Sledujeme jejich přirozený život, pohyb ve skupině, interakci s kamarády i dospělými. Různé přístupy k práci, hře, kamarádům. Jejich individuální povahové vlastnosti. Každé dítě je jiné, je to nepřeberná škála povah a duší. Je to úžasné se mezi nimi pohybovat. Uvědomila jsem si, že je potřeba si vzpomenout na dobu, kdy byl člověk dítětem, znovu se jim přiblížit a spolupracovat. Být prostě s nimi, a ne nad nimi jako učitelka. To je podle mě i hlavní rozdíl mezi státní a lesní školou.“

6) Ve Vaší lesní mateřské škole uplatňujete pedagogický princip „Respektovat a být respektován,“ můžete mi popsat, co pro Vás tento princip znamená a jak ho uplatňujete v přístupu k dětem?

„Je to především o přístupu k dětem, jak jsem již říkala. Být s nimi, ne nad nimi. Respektovat jejich potřeby a názory. Domlouvat se s nimi. Na druhou stranu mít pravidla a zachovat to, že

respektují ony nás. Občas se to u rodičů aplikujících respektující přístup zvrhne. Rodiče absolutně respektují své dítě, vyhovují mu ve všem. Dítě se tomu velmi rychle naučí. A naučí se toho i zneužívat. Na to jsou děti velmi chytré. Rodič pak jenom lítá, dítě si k němu dovoluje. Rodič se cítí zneužíván, vysílen, že selhal. Ve školce to občas vidíme. Jak dítě „skáče mamince po hlavě“ a ona se snaží být milá a nechápe, proč jí to dítě dělá. My z pozice učitelek to máme snazší, nastavíme rovnou pravidla a hranice. Milujeme děti, respektujeme je, domlouváme se s nimi na určitých jejich volbách. Ale víme, jakým způsobem je také nasměrovat na správnou cestu. Respekt musí být vzájemný. Kdybych měla uvést příklad, tak jednou se dvěma dětem nechtělo jít ze zahrádky na oběd, po několikerém vyzývání, ostatní už byly v šatně převlečení a tyto dvě děti stále chtěly být venku. Respektovaly jsme jejich potřebu a nechaly je na zahradě v době oběda. Kontrolovaly jsme samozřejmě jejich pohyb. Za několik minut už to dětem venku začalo být dlouhé, samy přišly do školky a dožadovaly se oběda. No a my jsme jim vysvětlily, že my respektovaly jejich potřebu být venku, ale ony bohužel nerespektovaly společný čas na oběd, tím pádem oběd už je snědený, nic nedostanou a mohou jít rovnou do ložničky odpočívat. Docela se divily, ale přijaly, pochopily. A co myslíte příští den? Už se nikdy nestalo, že by odmítaly jít společně s ostatními, když je k tomu čas. Bylo to poučné pro všechny zúčastněné.

7) Jak Vás práce v LMŠ (a celková koncepce LMŠ) ovlivnila ve výchově Vašich dětí? Pokud děti plánujete, domníváte se, že bude mít Váš zájem o koncepci LMŠ nějaký vliv na jejich výchovu?

„Abych řekla pravdu, předškolní výchovu nijak. Do lesní školky jsem přišla, až když mým dětem bylo pět a tři roky. Až v té době jsem se začala zajímat o různé přístupy a alternativní výchovné směry. To jsem u svých dětí v úplně raném věku neuplatňovala. Pak šly do běžné státní školky u nás na vesnici. Bohužel z raného dětství mají zafixované také to „šikulkování“ a „předhánění se, kdo bude nejlepší“. Toho lituji, protože se mi zdá, že děti ve školce vychovávám teď úplně jinak a „lépe“ než ty svoje. Ale jak se říká, člověk dělá to, co mu v dané době přijde nejlepší. Kdybych měla další dítě, mělo by výchovu právě dle těchto modelů podobných naší školce. Je přirozené, že člověk se posunuje, dozvídá se nové věci a vyvíjí se. Ale i mým v současnosti třinácti a jedenáctiletým dětem se toho dá mnoho předat. Přichází puberta, v tomto období bude vzájemný respekt velmi, velmi potřeba. I když už to je na úplně jiné úrovni než v tom školkovém věku.

Žena, 38 let, 5 let působení v lesní mateřské škole

1) Co pro Vás znamená ekologická výchova a jakou jí přikládáte důležitost v předškolním vzdělávání?

„V dnešní době jí přikládám naprosto zásadní důležitost, částečně bohužel protože by to měl být běžný styl života. Třeba se ale podaří i díky současným dětem opět žít a fungovat v přírodě naprosto přirozeně.“

2) Jaké vnímáte odlišnosti mezi lesní mateřskou školou a tradiční mateřskou školou?

„Svoboda v mnohem ohledech, naprosto zásadně však svoboda pohybu v co nejpřirozenějším prostředí.“

3) Setkala jste se někdy ze strany svého okolí s negativní reakcí na koncept LMŠ? Pokud ano, ovlivnilo to nějak Vaši motivaci k práci v LMŠ?

„Samotnou mě překvapuje, že mohu odpovědět ne.“

4) Vaše lesní mateřská škola nespadá pod MŠMT, co to pro Vás znamená, popřípadě jak to ovlivňuje Vaši práci?

„Pozitivum je rozhodně ohromná svoboda, tedy možnost dělat si věci po svém, ať už se týká programu ve školce, stravy, hygienických norem, vztahu k rodičům a možnost nediskriminovat je například kvůli rozdílným názorům na očkování. Nevýhodou je, že za tuto svobodu platíme maximálním převzetím odpovědnosti, na veškeré náklady školky si musíme vydělat, vše si zařizujeme a hlídáme sami, různá pojištění, stravování, školení.“

5) Jak Vás práce v LMŠ ovlivnila? Čím Vás obohatila? Co jste si díky ní uvědomila?

„Práce s dětmi ovlivní vždy. Práce s osvědčenými rodiči také. Naučila mě více si vážit sama sebe, ale i názorů ostatních, toho že dítě není miň ani víc než dospělý, že ale dítě je vždy pravdivé, a když se zdá, že zlobí, tak jen něco sděluje a my mu zrovna nerozumíme.“

- 6) Ve Vaší lesní mateřské škole uplatňujete pedagogický princip „Respektovat a být respektován,“ můžete mi popsat, co pro Vás tento princip znamená a jak ho uplatňujete v přístupu k dětem?**

„Respekt k dítěti neznamena, že dítě je víc než já ani naopak. Absolutně klíčové je podle mě nehodnocení. Uvědomění si, že odpor vyvolá vždy odpor a dobrá vůle a snaha o komunikaci a vyjádření pochopení se vždy nakonec přetaví v pozitivní odpověď.“

- 7) Jak Vás práce v LMŠ (a celková koncepce LMŠ) ovlivnila ve výchově Vašich dětí? Pokud děti plánujete, domníváte se, že bude mít Váš zájem o koncepci LMŠ nějaký vliv na jejich výchovu?**

„Snažila jsem se o podobné přístupy primárně zajímat právě kvůli vlastním dětem. Ale vlastní děti jsou rozhodně nejtěžší disciplína. Přesto se zatím zdá, že tento přístup nese ovoce. Ale na konečný verdikt je příliš brzy, nejstarší dceři bude třináct, vše asi prověří následující roky.“

Žena, 30 let, 1 rok působení v lesní mateřské škole

- 1) Co pro Vás znamená ekologická výchova a jakou jí přikládáte důležitost v předškolním vzdělávání?**

„Já si myslím, že ekologická výchova v předškolním vzdělávání je velmi důležitá. Povídání si o zákonitostech přírody, její poznávání na vlastní kůži a potřeba její ochrany v globálním měřítku je zvláště v dnešní době nezbytnou součástí výchovy dětí. Etapa předškolních let je obdobím, kdy se formují hodnoty každého člověka, proto jsem moc ráda, že mám příležitost se do tohoto krásného poslání zapojit.“

- 2) Jaké vnímáte odlišnosti mezi lesní mateřskou školou a tradiční mateřskou školou?**

„Odlišností je hodně. Například právě to souznění s přírodou a kladený důraz na ekologické souvislosti o kterém jsem mluvila je v lesních školkách oproti tradičním mateřským školám silnější. Díky tomu, že máme nižší počet dětí ve skupině, můžeme se jim věnovat individuálně, rozvíjet tak jejich specifické potřeby i jejich individuální nadání a dovednosti. V naší lesní školce jednáme s dětmi podle principu „Respektovat a být respektován,“ z čimž máme pozitivní zkušenosti. Nejsme svázáni spoustou pravidel, které se v tradičních mateřských školkách musí dodržovat, a můžeme tak jednat jednoduše lidským přístupem a zachovávat rodinnou atmosféru.“

3) Setkala jste se někdy ze strany svého okolí s negativní reakcí na koncept LMŠ?

Pokud ano, ovlivnilo to nějak Vaši motivaci k práci v LMŠ?

„Nikdy jsem se s negativní reakcí na koncept LMŠ nesečkala. Je tomu právě naopak, lidé v mém okolí se velmi zajímají o tento koncept a fandí mu. Z našeho přístupu jsou nadšení a vidí v něm velký smysl. Jejich reakce mě vždy potěšily a dnes a denně mi potvrzují, že je tento koncept ve výchově velmi přínosný.“

4) Vaše lesní mateřská škola nepadá pod MŠMT, co to pro Vás znamená, popřípadě jak to ovlivňuje Vaši práci?

„Jak už jsem řikala, nejsme sešněrování nařízeními, které mnohdy nemají smysl. Zároveň musí být LMŠ ekonomicky soběstačná. Děti, které k nám chodí, krásně zvládají přestup do prvních tříd základních škol, což nás velmi těší.“

5) Jak Vás práce v LMŠ ovlivnila? Čím Vás obohatila? Co jste si díky ní uvědomila?

„Práce v LMŠ mě obohatila velmi. Rodinnou atmosféru, prostředí a celkový koncept jsem si od prvního dne zamilovala. Práce s dětmi mě hned okouzila. Věřím, že dopřát dětem krásné dětství strávené na čerstvém vzduchu s důrazem na lásku k přírodě má velký smysl. Tato práce mě obohatila i o úžasné přátele, které jsem v Perníčku poznala.“

6) Ve Vaší lesní mateřské škole uplatňujete pedagogický princip „Respektovat a být respektován“, můžete mi popsat, co pro Vás tento princip znamená a jak ho uplatňujete v přístupu k dětem?

„Tento přístup je založen na vzájemném respektu. Děti velmi snadno pochopí, že hranice jsou důležité pro obě strany, hranice pro děti znamenají bezpečí. Díky vzájemnému pochopení a projevené úctě sami k sobě i k ostatním vycházíme ze společných interakcí a situací silnější. Vytváříme si zdravou sebehodnotu, která je podle mě v životě moc důležitá. Nepoužíváme tresty, odměny ani soutěžení. Správná motivace nevychází zvnějšku, ale zevnitř. Díky Perníčku jsem se s tímto přístupem seznámila. Můžu upřímně říct, že mě velmi oslovil. Podle mého názoru je důležitý nejen ve výchově dětí, ale obecně i ve všech mezilidských vztazích, a může tak být pomocníkem pro každého z nás.“

7) Jak Vás práce v LMŠ (a celková koncepce LMŠ) ovlivnila ve výchově Vašich dětí? Pokud děti plánujete, domníváte se, že bude mít Váš zájem o koncepci LMŠ nějaký vliv na jejich výchovu?

„Děti zatím nemám, ale můj zájem o koncepci LMŠ bude hrát ve výchově mých dětí velkou roli. Jsem velmi ráda, že mohu v Perníčku načerpávat zkušenosti, protože chci své děti vychovávat respektujícím přístupem.“

2.3 Zhodnocení rozhovorů

Cílem strukturovaných rozhovorů bylo ponořit se hlouběji do problematiky učitelství v lesních mateřských školách. Z rozhovorů vyplynulo, že všechny tázané respondentky, mají pozitivní vztah nejen k dětem, ale také k přírodě, k ekologicky zaměřené výchově a lesní pedagogice. Rozhovory přinášejí zajímavá zjištění, učitelé lesních mateřských škol nesmí postrádat jakési nadšení do práce a musí být také otevření novým věcem. Alternativní vzdělávání s sebou přináší něco nového každý den a pedagogové proto musí být často tvární a na různé problematiky je často nutné nahlížet komplexně a ze všech stran.

Tázané respondentky si velice dobře uvědomují rozdíly mezi lesní a státní školkou, na své práci nejvíce oceňují svobodu a odproštění se od pravidel, které sužují právě klasické státní školky. Učitelky lesních školek si váží toho, že mohou dětem poskytovat plnohodnotné dětství nikoli v uzavřeném prostoru, ale v přírodě na čerstvém vzduchu, kde může dítě vnímat a poznávat své okolí všemi smysly. Další velký benefit, který respondentky na své práci vnímají, je individuální přístup k dětem. Díky nízkému počtu dětí v LMŠ, se mohou učitelky s větší intenzitou věnovat jednomu dítěti a darovat mu více svého času na řešení jeho problémů, což je zvláště dnes, kdy je většina školek přeplněna dětmi, velkou výhodou. Na druhou stranu jsou si respondentky vědomy i jistých úskalí, která jim práce v LMŠ přináší. Jedna z tázaných respondentek se setkala s nepochopením ze strany veřejnosti, pro mnoho lidí může být lesní mateřská škola jako taková, zcela nepochopitelná. Lidé mnohdy nechápou, jak můžou učitelé chodit s dětmi na dlouhé procházky do přírody i v zimních měsících a nedává jim žádný smysl, že děti mohou svobodně běhat po lese a hrabat se v hlíně.

Dotazník pokládal všem respondentkám otázku týkající se jejich nejvyššího dosaženého vzdělání, výsledky odhalily, že většina pedagožek působících v různých lesních mateřských školách je vysokoškolsky vzdělaná. Otázka bohužel nebyla položena tak, aby přesně specifikovala, jakým směrem jsou pedagožky vzdělány. Díky své praxi a také díky jednomu ze strukturovaných rozhovorů jsem se dozvěděla, že v lesní mateřské škole není

klíčové zaměření vzdělání, ale spíše osobní nadšení pedagoga, samozřejmě láska k dětem a také zájem učit děti v souladu s přírodou. Na praxi jsem zjistila, že zde vyučuje inženýrka ekonomie, která se pro tuto práci skutečně nadchla a naplňuje ji.

Jedna z otázek mířila přímo na osobnost pedagoga lesní mateřské školy, zajímalo mě, jak ho práce zde ovlivňuje a co mu přináší. Stěženi je zde opět láska k dětem, učitelky berou svou práci zároveň i jako své poslání a snaží se dětem předat co nejvíce pozitivních vlastností a věnovat jim svůj čas a s ním co nejvíce nových zážitků. Stejně tak, jako učitelky ovlivňují každý den děti, tak děti ovlivňují učitelky. Díky své přímosti a otevřenosti toho mohou děti dospělé mnoho naučit.

Do strukturovaného rozhovoru jsem také zahrнула otázku, která zacílila na výchovu vlastních dětí dotazovaných. Dvě respondentky už vlastní děti mají a třetí děti plánuje. Jejich zájem o ekologickou výchovu a o alternativní vzdělávání se promítl a stále promítá i do výchovy jejich vlastních dětí. První dotazovaná respondentka objevila koncepci LMŠ až když bylo jejím dětem tři a pět let a už navštěvovaly státní školku, která byla nejbližší. Dotazovaná si však uvědomuje rozdíly mezi výchovou ve státní školce, kterou absolvovaly její děti a mezi výchovou v lesní školce, kterou uplatňuje ona sama. Nicméně i ve vyšším věku dětí jim toho dle dotazované může mnoho předávat.

Druhá dotazovaná respondentka se do koncepce LMŠ ponořila právě kvůli vlastním dětem a snažila se na ně aplikovat výchovné postupy, kterých využívá i během svého zaměstnání. Výchova vlastních dětí je samozřejmě odlišná, protože učitelky najednou přestávají být pouze průvodci, kteří tráví s dítětem čas od rána do odpoledne, ale jsou v pozici rodičů, kteří mají ve výchově svých potomků naprosto stěžejní roli. Považuji za výhodu, když je dítě vedeno k ekologickému smýšlení a k ochraně přírody jak doma, tak i ve školce, kterou navštěvuje. To samé platí i o respektujícím přístupu a dalších pedagogických metodách, které se v lesních mateřských školách uplatňují.

Strukturované rozhovory potvrdily a prohloubily mnoho poznatků, které byly získány díky počátečnímu dotazníkovému šetření. Hlavní motivací učitelek k práci v LMŠ je již mnohokrát zmiňovaná láska k dětem, zájem o přírodu a o ochranu životního prostředí a celková koncepce LMŠ a výchovné benefity, které s sebou přináší jsou jakýmsi motivačním stimulem, který utvrzuje pedagogické pracovníky v jejich činnosti. Z odpovědí na otázky strukturovaného rozhovoru vyplynulo, že dotazované neberou svou práci pouze jako zaměstnání, ale také jako poslání a jako zdroj vlastní seberealizace. Prostřednictvím lesní mateřské školy toho mohou nové generaci mnoho předat, ale zároveň toho mohou mnoho získat. Práce s dětmi je vždy pestrá a inspirativní a pokud je společný čas strávený s nimi

přemístěn do přírody, která nabízí neomezený prostor a mnoho dalších předností, je to obohacující jak pro dítě, tak pro pedagoga.

2.4 Stanovení teorie založené na výsledcích výzkumu

Jako výzkumný problém praktické části bylo stanoveno zjištění motivace vyučujících v lesních mateřských školách k jejich práci, zjištění, zda se tato jejich motivace nějak významně liší od motivace pedagogických pracovníků působících v klasických mateřských školách. Dalším cílem praktické části bylo definovat pozitivní a negativní aspekty konceptu lesních mateřských škol z pohledu vyučujících.

Na základě dotazníkového šetření i strukturovaných rozhovorů lze konstatovat, že nejčastější motivací vyučujících působících v lesních mateřských školách je láska k dětem, zápal pro ekologickou výchovu, možnost podílet se na výchově nové generace a možnost vychovávat novou generaci svobodněji a s respektem k životnímu prostředí. Nejčastěji uváděné motivace, jimiž jsou právě láska k dětem a podíl na výchově nové generace, se nijak výrazně neliší od motivace, kterou by mohl mít pedagogický pracovník pracující v jakékoliv jiné předškolní instituci. Specifické pro alternativní lesní instituce jsou potom větší svoboda, individuální přístup a důraz na ochranu životního prostředí.

Co se týče pozitivních aspektů lesních mateřských škol, ty úzce souvisí s motivací. Jako pozitivní aspekty byly dotazovanými vyzdvíženy již zmíněná svoboda ve výchově, větší nezávislost dětí, vedení dětí k respektu k životnímu prostředí. Dále byl rovněž vyzdvížen individuální přístup, který umožňuje soustředit se na každé dítě a věnovat se právě jeho vlastním individualitám. Dalším pozitivním aspektem z hlediska vyučujících je rozmanitost ze strany jejich kolektivu. Mnoho lesních mateřských škol nemá předepsané povinné vzdělání pro své pedagogické pracovníky, proto zde může působit v podstatě každý, kdo je do práce správným způsobem zapálen a dobře komunikuje a rozumí si dětmi. Vzhledem k tomu, že ne všichni absolventi pedagogických škol musí mít nutně ze své povahy správné předpoklady pro výchovu dětí, je toto specifikum lesních mateřských pochopitelné.

Jako negativní aspekty lesních mateřských škol byly dotazovanými uváděny odmítavý a mnohdy nechápatý postoj veřejnosti a nedostatek financí. Především postoj veřejnosti by se mohl do budoucna vyvíjet. S rostoucí informovaností veřejnosti by mohl koncept lesních mateřských škol získat pochopení.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývala koncepcí lesních mateřských škol a jejich vlivem na zdravý tělesný i duševní vývoj předškolních dětí. Lesní mateřské školy spadají pod alternativní vzdělávání, to je v dnešní době stále populárnější a vyhledávanější jak ze strany rodičů, tak ze strany pedagogů. Prioritou lesních mateřských škol je přesunout co největší množství aktivit dítěte do venkovního prostředí na čerstvý vzduch.

Práce byla rozdělena na části teoretickou a praktickou. Teoretická část si kladla za cíl obecně popsat lesní mateřské školy, jejich historii, klasifikaci a provozní podmínky a cílem praktické části bylo popsat motivaci pedagogických pracovníků k práci v lesních mateřských školách. Teoretická část se dále štěpila do osmi kapitol. V první kapitole se snažila popsat alternativní instituce a alternativní programy, které se uplatňují v mnoha školách v naší zemi. Následující kapitola se již přímo zabývala koncepcí lesních mateřských škol, a hlavně jejich pozitivním vlivem na osobnost dítěte. Třetí kapitola se zaměřila na historii lesních mateřských škol, objevilo se zde několik významných pedagogů, kteří stáli u zrodu těchto lesních institucí jak v zahraničí, tak i v naší zemi. Další kapitola si určila za cíl rozdělit lesní mateřské školy na dva rozdílné typy, se kterými se můžeme setkat. Pátá kapitola věnovala svůj obsah didaktice lesních mateřských škol a snažila se popsat teorii vzdělávání, která je v těchto institucích uplatňovaná. Kapitola číslo pět se zmínila také o Asociaci lesních mateřských škol, která seskupuje LMSŠ v České republice. Šestá kapitola pojednávala o provozních podmínkách a snažila se vysvětlit rozdíly mezi polodenním a celodenním provozem mateřské školy a přiblížit časové možnosti, které tyto provozy nabízejí. Poslední dvě kapitoly teoretické části se zaměřily na zázemí a na stravování, které LMSŠ poskytují. Je nutné si uvědomit, že každá lesní mateřská škola je zcela jedinečná, a proto se zázemí různých lesních školek liší, stejně tak i stravovací podmínky si každá školka uzpůsobuje podle svých možností. Právě těmto odchýlkám se věnují poslední dvě kapitoly teoretické části této bakalářské práce.

Na teoretickou část práce navazuje část praktická, která se skládá ze dvou součástí. První součástí je kvalitativní dotazníkové šetření, které bylo realizováno ve vybraných lesních školách. Druhou součástí pak představují hloubkové rozhovory pořádané s vybranými vyučujícími.

Pro praktickou část bylo nejprve klíčové stanovit si výzkumný problém, popsat výzkumný vzorek a následně určit strukturu samotného dotazníku. V další podkapitole bylo dotazníkové šetření vyhodnoceno, nejprve každá otázka zvlášť a poté byly shrnuty klíčové poznatky. Otázky položené v dotazníkovém šetření se soustředily především na okolnosti

působení vyučujících v lesních mateřských školách, na jejich motivaci a také na pozitiva a negativa konceptu lesních mateřských škol. Z dotazníku vyplynulo, že většina dotazovaných je zaujatá do konceptu lesních mateřských škol a oceňují na něm především svobodu, možnost výuky na čerstvém vzduchu a vedení dětí k ekologickému smýšlení již od raného věku. Motivace vyučujících v lesních mateřských školách je však ve většině případů srovnatelná s klasickými mateřskými školami.

Hlubkové rozhovory byly realizovány na základě výsledků dotazníků s vybranými třemi vyučujícími. Rozhovory byly více zaměřeny na postoj samotných vyučujících, zkoumaly podrobněji jejich názor na tento způsob výuky, jejich motivaci a dále se soustředily na porovnávání konceptu lesní mateřské školy s konceptem klasické mateřské školy.

Z hloubkových rozhovorů vyplynulo, že lesní mateřské školy oplývají větší volností a nezávislostí. Díky tomu v nich mohou působit vyučující z různých oborů a ani děti nejsou spoutány tolika pravidly v porovnání s klasickými mateřskými školami. Jelikož výuka probíhá v malých skupinách a především venku, dětem je poskytován individuální přístup mohou být ve svém počínání kreativnější. Na druhou stranu dotazované vyučující trápí zatím často převládající negativní pohled okolí na děti navštěvující lesní mateřské školy, který je však často způsoben především nedostatkem informací.

Výsledkem praktické části je formulování nové teorie, která se zabývá pozitivními a negativními aspekty lesních mateřských škol z hlediska vyučujících v nich působících, dále pak především motivací vyučujících v lesních mateřských školách. Za nejvýznamnější pozitivní aspekty lesních mateřských škol považují zde působící učitelé především možnost vychovávat děti ve venkovním prostředí se zaměřením na ekologické smýšlení a poté nezávislost, a to jak samostatných školek, tak i dětí, které mají větší volnost při objevování nových věcí, což jim pomáhá kreativněji přemýšlet. Na druhou stranu, negativní aspekt představuje především postoj společnosti, která se s tímto konceptem ještě zcela nesžila. Klíčem k řešení tohoto problému by mohlo být zvýšení informovanosti o tomto konceptu mezi širokou veřejností. Co se týče motivace, ta je v mnoha aspektech shodná u vyučujících působících v lesních mateřských školách s vyučujícími působícími v klasických mateřských školách. Především se jedná o lásku k dětem a možnost ovlivnit výchovu nové generace od útlého věku, kdy jsou děti nejvnímavější. Motivace vyučujících z lesních mateřských škol je doplněna ještě o aspekt ekologie, kdy vyučující motivuje možnost vychovávat novou generaci v souladu s přírodou a s ekologickým smýšlením. Především v současné době, kdy se začínají objevovat globální problémy způsobené znečištěním životního prostředí je obzvlášť důležité,

aby byly následující generace vychovávány s respektem k přírodě a snížily tak dopad svých aktivit na znečištění životního prostředí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

TIŠTĚNÉ ZDROJE

Asociace lesních mateřských škol. *Školka blízka přírodě: příručka předškolního vzdělávání pro udržitelný rozvoj*. Praha. 2012.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 8073670402.

KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Lesní a venkovní pedagogika: příručka k projektu Alma Mater Studiorum*. Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-451-8.

KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024724294.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika: Předškolná a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 9788073678289.

MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Praha: Informatorium, 2014. ISBN 978-80-7333-107-8.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

PETÁKOVÁ, Zdeňka a Alena BAUEROVÁ, ed. *Odkaz Emilie Strejčkové: sborník*. Praha: Česká geologická služba, 2013. ISBN 978-80-7075-803-8.

PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-584-9.

PRŮCHA, Jan. *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-323-5

RÝDL, Karel a Eva ŠMELOVÁ. Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869-2011). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 9788024430331.

RÝDL, Karel. *Alternativní pedagogické hnutí v současné společnosti*. Brno: M. Zeman, 1994. ISBN 80-900035-8-3.

SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026210429.

STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. Pedagogika pro střední školy. Beroun: Machart, 2011. ISBN 9788087517222.

ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-537-1.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Waldorfské mateřské školy v České republice. *Asociace waldorfských mateřských škol* [online]. 2019 [cit. 28.12.2019]. Dostupné z: <http://www.awms.cz/waldorfske-skolky-cr>.

Školy, školky a ostatní zařízení s Montessori výukou - Montessoricr. *Montessori ČR - Montessoricr* [online]. 2019 [cit. 28.12.2019]. Dostupné z: <https://www.montessoricr.cz/skoly-a-skolky/mapa-a-vizitky>.

O nás. Czech Dalton. [online]. 2019 [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <http://www.czechdalton.cz/o-nas/>.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Pohlaví tázaných respondentů	30
Graf 2 – Nejvyšší dosažené vzdělání tázaných respondentů	31
Graf 3 – Důvody k nástupu do LMŠ.....	32
Graf 4 – Zkušenosti respondentů se školními institucemi	33
Graf 5 – <i>Největší specifika LMŠ</i>	34
Graf 6 – Délka působení respondentek v LMŠ.....	35
Graf 7 – Motivace respondentů k práci v LMŠ	36
Graf 8 – Největší pozitiva práce v LMŠ	37
Graf 9 – Největší negativa práce v LMŠ	38
Graf 10 – Motivace pedagogických pracovníků k práci v LMŠ.....	39
Graf 11 – Nejpřekvapivější reakce dětí	40

Přílohy

DOTAZNÍK – MOTIVACE PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ K PRÁCI V LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLE

Vážení respondenti,

jsem studentka 3. ročníku oboru Humanitní studia na Univerzitě Pardubice. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku. Údaje, které dotazník poskytne, budou využity jako podklady výzkumného šetření mé bakalářské práce s názvem *Uplatnění alternativních pedagogických forem v prostředí lesní mateřské školy*. Cílem práce je popsat motivaci pedagogických pracovníků k práci v lesních mateřských školách.

Věnujte tedy prosím několik minut svého času k vyplnění následujícího dotazníku.

Předem děkuji za vyplnění a za spolupráci

1) Jaké je Vaše pohlaví?

- a) muž
- b) žena

2) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) střední – maturita
- c) střední – výuční list
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské – titul Bc.
- f) vysokoškolské – titul Mgr.
- g) vysokoškolské – vyšší titul

3) Jak jste se dostal/a k práci v LMŠ?

- a) reagoval/a jsem na první volné místo hned po studiích
- b) nezískal/a jsem místo v běžné MŠ
- c) na doporučení známé/ho, který v LMŠ pracuje/pracoval
- d) (jiné) _____

4) Pracoval/a jste dříve v jiné předškolní nebo školní instituci než v LMŠ? Pokud ano, v jaké?

- a) ne
- b) ano v _____

5) Co Vás během práce v LMŠ nejvíce zaujalo?

6) Jak dlouho jste již zaměstnancem LMŠ?

7) Z jakého důvodu pracujete v LMŠ

- a) LMŠ se nachází v blízkosti mého bydliště
- b) zajímám se o ekologickou výchovu a o LMŠ celkově
- c) v běžné MŠ jsem nesehnal/a místo
- d) (jiné) _____

8) Co se Vám na Vaší práci líbí? (největší pozitiva práce v LMŠ)

9) Co se Vám na Vaší práci nelíbí? (největší negativa práce v LMŠ)

10) Jaká je Vaše motivace k práci v LMŠ?

11) Čím Vás během Vaší práce děti nejvíce překvapily?
